

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Kai Neem

**MITTEPOLITSEILISE KÕRGHARIDUSEGA AMETNIKE
TÄIENDUSKOOLITUS EESTIS**

Lõputöö

Juhendaja:
Maarika Terep, BA
Kaasjuhendaja:
Lia Toro, MA

Muraste 2016

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Politsei- ja piirivalvekolledž	Mai 2016
<p>Töö pealkiri eesti keeles: „Mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitus Eestis” Töö pealkiri võõrkeeles: „Vocational training of police officers with non-police education in Estonia“¹</p> <p><i>Lühikokkuvõte</i></p> <p><i>Töö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 60 leheküljest. Töös on kasutatud 41 kirjandusallikat. Töö teema on aktuaalne, sest on ilmnenuid mitmeid asjaolusid, mis osutavad täiendusõppe õppeprogrammi väljundite ning tööandja vajaduste lahknevusele. Teema on uudne, sest varasemalt ei ole Eestis mittepolitseilise haridusega ametnike täienduskoolituse vastavust politseitöö vajadustele uuritud. Lõputöö probleem seisneb selles, et sisekaitse valdkonnas on kerkinud üles vajadus analüüsida, kas ja mil määral vastab tänane mittepolitseilise haridusega ametnike erialase täiendusõppe õppeprogrammi sisu Politsei- ja Piirivalveameti kui tööandja vajadusele.</i></p> <p><i>Töö eesmärgiks on analüüsida mittepolitseilise haridusega ametnike erialase täiendusõppe õppeprogrammi vastavust teenistuslike vajadustega. Eesmärgi saavutamiseks lahendati järgmised uurimisülesanded:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Teoreetilise kirjanduse põhjal määratleda peamised põhimõtted, millele peab õppeprogramm vastama nii sisu kui õppemeetodite osas.</i> • <i>Analüüsida mittepolitseilise haridusega ametnike erialase koolituse õppeprogrammi, selgitamaks välja koolitusel õpetatava vastavust praktilises politseitöös vajaminevaga.</i> • <i>Viia läbi intervjuud mittepolitseilise haridusega ametnike erialase koolituse läbinud politseiametnike seas selgitamaks välja koolitusel õpetatava vastavust praktilises politseitöös vajaminevaga.</i> • <i>Teha järeldused mittepolitseilise haridusega ametnike erialase täiendusõppe õppeprogrammi teenistuslike vajadustega vastavuse kohta.</i> • <i>Esitada ettepanekud mittepolitseilise haridusega ametnike erialase täiendusõppe õppeprogrammi täiendamiseks.</i> <p><i>Töös selgus, et suuremas osas vastab koolitusprogramm politseiametnike baaskoolituse teoreetilistele nõuetele ning Politsei- ja Piirivalveameti põhimäärusele. Koolitusel osalenud on üldjoontes õppega rahul, rahulolu on kõrgem praktilisemate ainetega. Suureks probleemiks on õppeprogrammi väike maht, mis takistab teemasid põhjalikumalt käsitlemast ja praktilisi harjutusi läbiviimast. Vajalik oleks õppeprogrammi eesmärk ja õpiväljundid uuesti üle vaadata ning Politsei- ja Piirivalveamet ning Sisekaitseakadeemia peaksid selles osas rohkem sisulist koostööd tegema.</i></p>	
Võtmesõnad: politsei, politseiametnik, koolitus, täiskasvanuharidus, kogukonnakeskne politseitöö.	
Võõrkeelsed võtmesõnad: police, police officer, training, adult education, community policing.	
Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Siseturvalisuse arengukava 2015–2020 seotud eesmärkidega 6.1 Turvalisemad kogukonnad, 6.5 Sisejulgeoleku suurendamine.	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu.	
Töö autor: Kai Neem	
Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõpuöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.	
Allkiri:	
Vastab lõputöö nõuetele	Allkiri:
Juhendaja:	
Kaitsmisele lubatud	Allkiri:
Kolledži direktor:	

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. POLITSEIAMETNIKE TÄIENDUSKOOLITUSE TEOREETILISED ALUSED.....	7
1.1. Muutused politseitöös	7
1.2. Politseiametnike oskused	11
1.3. Täiskasvanuhariduse põhimõtete rakendamine politseiametnike täienduskoolituses	15
2. UURIMISMETOODIKA	22
2.1. Uurimisobjekt.....	22
2.2. Dokumendianalüüs.....	23
2.3. Intervjuude analüüs	24
3. UURIMISTULEMUSED	27
3.1. Dokumendianalüüsi tulemused	27
3.2. Intervjuude tulemused.....	35
3.3. Tulemuste arutelu, järeldused ja ettepanekud	45
KOKKUVÕTE	51
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	54
LISAD.....	59
Lisa 1. Politseiametnike intervjuu küsimused.....	59
Lisa 2. Õppejõudude intervjuu küsimused.....	61

SISSEJUHATUS

Reeglina on politseiametnikena töötavad isikud omandanud politseihariduse. Politseiharidus võib olla sellekohane kutse- või kõrgharidus (Politseiametniku ..., 2013). Mõlema politseihariduse puhul on tegemist väljaõppega, millega omandatakse politseitööks vajalikud teadmised ja oskused.

Politseiharidusega isikute kõrval võivad politseiametnikena töötada ka isikud, kellel on kõrgharidus muul erialal, kuid sellisel juhul peavad politseiametnikud läbima erialase täienduskoolituse, mida korraldab Sisekaitseakadeemia. Nimetaud isikud saavad politseialast õpet tunduvalt väiksemas mahus, kuid ka nemad saavad töötada täieõiguslike politseiametnikena. Seetõttu on oluline, et nimetatud erialane täienduskoolitus valmistaks neid vajalikult määral ette politseitöö eripärade jaoks.

Käesoleva töö teemaks on mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitus Eestis. Täienduskoolituse all mõistetakse väljaspool tasemeõpet õppekava alusel toimuvat eesmärgistatud ja organiseeritud õppetegevust. (Täiskasvanute koolituse seadus, 2015). Nimetatud täienduskoolituse puhul on tegemist õppega, mida saavad politseiametnikuna teenistusse asuvad isikud, kellel ei ole politseilist kõrgharidust. Vastavalt seadusele võib politseiametnikuna teenistusse asuda ilma politseihariduseta isik, kui tal on kutseharidus, kõrgharidus või keskharidus koos laevapere liikme kvalifikatsiooni tõendava tunnistusega, kuid sellisel juhul peab ta teenistusse asumisel läbima vastava täienduskoolituse. (Politseiametniku ..., 2013)

Teema on aktuaalne, sest on ilmnenud mitmeid asjaolusid, mis osutavad täiendusõppe õppeprogrammi väljundite ning tööandja vajaduste lahknevusele. Näiteks on üles kerkinud küsimus, kas praegu kehtival kujul toetab mittepolitseilise haridusega ametnike erialase täiendusõppe õppeprogramm kaasaegset haridusmudelit ning kuidas anda parim väljaõpe asutusse sisenejale. Samuti on küsimuseks, kas täiendusõppe õppeprogrammis käsitletavat teemat vastavad kõige paremini tänapäevastele politseitöö nõudmistele. Koolitusel osalenud politseiametnikud on avaldanud arvamust, et täienduskoolitust viiakse läbi kiirustades ja kohati on õpetatavad teemad liiga praktikakauged, mis ei toeta parimal viisil õppijate tööleasumist politseiametnikuna.

Lõputöö teema on uudne, sest varasemalt ei ole Eestis mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse vastavust politseitöö vajadustele uuritud. Poliitikauuringute

Keskus PRAXIS (2015) on koostanud mahuka analüüsi siseturvalisuse hariduse mudelist, milles on käsitletud ka politseiametnike täienduskoolitust, kuid seal ei ole eraldiseisvalt analüüsitud mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitust (Haaristo, Kirss, Mägi, Rell & Rozeik, 2015). Ka mitmetes SKA magistritöodes on käsitletud politseiametnike täienduskoolituse tööd, kuid nendel juhtudel on uuringu fookus olnud kitsamatel koolitusvaldkondadel ning uuringud ei ole käsitletud mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitust. Näiteks on Purik (2013) uurinud tulirelvadealast täienduskoolitust ja Kiveste (2013) koolitust äkkrünnakute lahendamiseks.

Lõputöö probleem seisneb selles, et sisekaitse valdkonnas on kerkinud üles vajadus analüüsida, kas ja mil määral vastab tänane mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase täiendusõppe õppeprogrammi sisu Politsei- ja Piirivalveameti kui tööandja vajadusele.

Töö eesmärgiks on analüüsida mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase täiendusõppe õppeprogrammi vastavust teenistuslike vajadustega. Eesmärgi saavutamiseks on vajalik järgmiste uurimisülesannete lahendamine:

- Teoreetilise kirjanduse põhjal määratleda peamised põhimõtted, millele peab politseiametnike koolitus vastama nii sisu kui õppemeetodite osas.
- Analüüsida mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase koolituse õppeprogrammi selgitamiseks välja koolitusel õpetatava vastavust praktilises politseitöös vajaminevaga.
- Viia läbi intervjuud mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase täienduskoolituse läbinud politseiametnike ja mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase täienduskoolitusel õpetanud õppejõudude seas selgitamiseks välja koolitusel õpetatava vastavust praktilises politseitöös vajaminevaga.
- Teha järeldused mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase täiendusõppe õppeprogrammi teenistuslike vajadustega vastavuse kohta.
- Esitada ettepanekud mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase täiendusõppe õppeprogrammi täiendamiseks.

Töös kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit. Andmekogumismeetodiks on dokumendianalüüs ja intervjuud. Dokumendianalüüsi käigus analüüsitakse mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase täienduskoolituse õppeprogramme. Intervjuud viiakse läbi Eesti politseiasutustes kehtivate mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase

täiendusõppe õppeprogrammi ajavahemikul 2012–2015 läbinud ametnikega ning koolitusel õpetanud õppejõududega. Intervjuu eesmärgiks on selgitada välja, millisel määral vastavad täienduskoolitusel õpetatavad oskused praktilise politseitöö vajadustele ning milline on intervjuueeritavate hinnang täienduskoolitusele.

Töö koosneb kolmest peatükist. Esimene peatükk moodustab töö teoreetilise osa. Selles antakse esimesena ülevaade viimasel ajal politseitöös toimunud olulistest sisulistest muutustest, sh üleminekust kogukonna- ja probleemikesksele politseitööle. Teisena tuuakse välja kõige olulisemad politseitöös vajalikud oskused, sh oskused, mida on vajalik õpetada baaskoolitusega. Kolmandana selgitatakse, kuidas ja miks peaks politseiametnike koolituses kasutama täiskasvanuhariduse põhimõtteid.

Töö teises peatükis antakse ülevaade töös kasutatavast uurimismetoodikast. Esimesena kirjeldatakse uuritavat õppeprogrammi, sealjuures käsitletakse nii alates aastast 2015 kehtivat ja aastatel 2011–2014 kehtinud õppeprogrammi. Seejärel tutvustatakse dokumendianalüüsi ja intervjuude metoodikat.

Töö kolmandas peatükis esitatakse andmeanalüüsi tulemused. Esimesena tuuakse välja dokumendianalüüsi tulemused (õppeprogrammide õpiväljundid ja nende vastavus politseitöö nõuetele, ainete mahud ning kahe õppeprogrammi võrdlus). Seejärel esitatakse intervjuude tulemused. Viimasena tehakse õppeprogrammide analüüsi ja intervjuude tulemuste põhjal järeldused mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase täiendusõppe õppeprogrammi teenistuslike vajadustega vastavuse kohta ning esitakse ettepanekud õppeprogrammi täiendamiseks.

1. POLITSEIAMETNIKE TÄIENDUSKOOLITUSE TEOREETILISED ALUSED

1.1. Muutused politseitöös

Järgnevalt tutvustatakse peamisi viimasel ajal toimunud muutusi politseitöös, mis on seotud politseiametnike tööks vajalike oskustega. Põhjalikumalt käsitletakse kogukonnakeskset politseitööd, mis on viimasel ajal politsei tegutsemispõhimõtteid oluliselt ümber kujundanud ning probleemikeskset ja tõenduspõhist politseitööd ning uue professionaalsuse mõistet politseitöös.

1980–1990ndatel aastatel oli politseitöö oma olemuselt reaktiive, mis tähendab, et politsei tegevuse eesmärgiks oli juba toimunud sündmustele reageerimine (Mitchell & Casey, 2007, p. 40). Järgnevalt on ühiskonna ja politsei vahelises suhtes toimunud kaks olulist muutust. Esiteks varem tunnustas ühiskond politsei autoriteeti tingimusteta ja ei seadnud politsei tegevuspõhimõtteid kahtluse alla. Teiseks on politsei hakanud ühiskonna liikmetega proaktiivsemalt suhtlema. (Vodde, 2009, p. 19) Neid muutusi võib seostada ühiskonna muutunud hoiakute ja sellest tulenevate teistsuguste ootustega politsei tegevuse suhtes, millega seoses on politsei oma tegevusviise muutnud. Uus olukord esitab uusi nõudmisi ka politseiametnike taseme- ja täienduskoolitustele.

Alates 20. sajandi lõpukümnendist on politsei tööpõhimõtetes uueks suunaks olnud kogukonnakeskne politseitöö, mis on mitmeti erinev traditsioonilisest lähenemisest politseitööle (vt tabel 1). Kogukonnakesksuse põhimõtte kohaselt keskendub politsei tegevus kogukonnaga seotud probleemide lahendamisele. Lähtutakse sellest, et turvalisusega seotud probleemid on igas kogukonnas erinevad ja nende ennetamiseks on oluline luua politseil tihe koostöö kogukonnaliikmetega. Selle saavutamiseks korraldatakse politsei tegevust viisil, et ühes kogukonnas tegutsevad pidevalt samad politseiametnikud võrrelduna traditsioonilise politseitööga, kus sama kogukonna väljakutsetele reageerivad erinevad politseinikud. (Brodgen & Nihar, 2013, pp. 23-24) Kogukonnaga tihedama kontakti saamiseks eelistatakse jalgsi patrullimist autopatrullidele. Tihedad kontaktid kogukonnaga võimaldavad kasutada kogukonda väärtusliku infoallikana, mis võimaldab õigusrikkumisi ennetada ja avastada. (Alpert, Dunham & Stroshine, 2014, p. 39) Kogukonnakesksesse politseitöösse kaastakse kogukonnas elavaid inimesi ja seal tegutsevaid organisatsioone. Nendega tehtava koostöö kaudu luuakse vastastikusel usaldusel põhinev võrgustik. (Kaasik, 2007, lk 22) Seega tekib kogukonnakeskse

politseitöö rakendamisel politseil kogukonnaga tihedam side, politseitöö muutub rohkem piirkonna vajadustele suunatuks.

Tabel 1. Traditsioonilise ja kogukonnakeskse politseitöö võrdlus (Alpert *et al.* (2014, p. 43), Brodgen & Nihar (2013, p. 28), Miller, Hess & Orthmann (2013, pp. 18-19); autori koostatud põhjal)

Traditsiooniline politseitöö	Kogukonnakeskne politseitöö
Kogukonnas tegutsevad erinevad politseinikud	Kogukonnaga tegelevad ühed politseinikud
Reaktiivne tegutsemine	Preventiivne tegutsemine
Keskendumine õigusrikkumistele	Keskendumine sotsiaalsetele probleemidele
Prioriteediks õigusrikkumiste uurimine	Prioriteediks kogukonnatöö
Vahendatud suhtlemine kogukonnaga	Vahetu suhtlemine kogukonnaga
Autopatrullid	Jalgsipatrullid
Tsentraliseeritud juhtimine	Detsentraliseeritud juhtimine
Eesmärgiks kuritegevuse vähendamine	Eesmärgiks elanike rahuolu ja elukvaliteet
Vastutus seaduse ees	Vastutus kogukonna ees

Kogukonnakesksele politseitööle on iseloomulik preventiivne tegutsemine, st oluline ei ole mitte niivõrd reageerimine õigusrikkumistele, kuivõrd ennetavate meetmete rakendamine, et õigusrikkumisi ei tekiks. Sealjuures on kogukonnakeskse politseitöö eesmärgid laiemad kui vaid õigusrikkumiste ärahoidmine, sest lähtutakse kogukonna elanike rahulolu ja elukvaliteedi tõstmisest. (Miller, *et al.*, 2013, p. 18) Tulenevalt sellest, et kogukonnakeskse politseitöö eesmärgid ja olemus on traditsioonilise politseitööga võrreldes oluliselt erinevad, võib pidada loomulikuks, et kogukonnakeskne politseitöö seab uusi nõudmisi politseiametnike oskustele.

Kogukonnakeskse politseitöö juures on politseiametnike olulisteks oskusteks suhtlemis- ja probleemilahendusoskus. Politseiametnikud peavad suutma olla mõistva suhtumisega ning paindlikud suhtlemisel kogukonnaliikmetega ja pakkuda välja võimalusi kogukonnaliikmete probleemide lahendamisele. (Alpert, *et al.*, 2014, p. 43) Eelduseks on muidugi see, et politseinikud on teadlikud kogukonnakeskse politseitöö põhimõtetest ja suudavad nendest lähtudes tegutseda. Samuti peab politseinikel olema kujunenud välja positiivne hoiak kogukonnakeskse politseitöö suhtes, milles saavutamist peaks politseinike koolituse juures oluliseks pidama. (Haarr, 2001, p. 427) Lisaks võib väita, et kogukonnakeskne politseitöö nõuab üldiselt tasemel politseinike kõikide oskuste kõrgemat taset ja seda eriti madalama taseme politseiametnikel, kellel on kogukonna liikmetega tihedamaid kokkupuuteid (Suve, 2014, lk 50). Kogukonnakeskse politseitöö rakendamine tekitab kogukonna liikmetes kõrgendatud ootusi politsei tegevusele, mille täitmiseks peavad politseiametnikel olema paremad oskused (Kaasik, 2007, lk 47).

Teiseks uudseks suunaks politseitöös on probleemikeskne politseitöö, mille aluseks on seisukoht, et politsei peab omama proaktiivset rolli probleemide avastamisel, mõistmisel ja nendele reageerimisel. Selle lähenemise kohaselt on politseitöös oluline avastamine. Politsei peab toimunud sündmusi rühmitama, analüüsima, leidma nende vahelisi seoseid ning tuvastama probleeme, mis sündmusi põhjustavad. Sealjuures on politsei ülesandeks eelkõige avastada probleeme, mis avalikkusele kõige enam korda lähevad. Avastatud probleemide juures on vajalik, et politsei õpiks neid mõistma ja oskaks valida sobivaid meetodeid probleemidega tegelemisel. (Bullock, Erol & Tilley, 2013, p. 5) Probleemikeskses politseitöös lähtutakse sageli SARA mudelist. Selle kohaselt toimub probleemidega tegelemine neljas etapis (Miller, *et al.*, 2013, p. 96):

- Probleemi otsing (*scanning*) – tuvastatakse probleemid ja seatakse need prioriteetsuse alusel järjekorda, selle põhjal valitakse välja, milliste probleemidega tegeletakse;
- Probleemi analüüs (*analysis*) – probleemi põhjuse, ulatuse, välja selgitamine;
- Probleemile reageerimine (*response*) – sobiva sekkumise valimine probleemi lahendamiseks, sekkumise rakendamine;
- Hindamine (*assessment*) – sekkumise rakendamise tulemuslikkuse hindamine, selleks kasutatakse nii kvalitatiivseid kui kvantitatiivseid andmeid.

Probleemikeskne politseitöö on Kaasiku (2007, lk 39) väitel oluliseks osaks kogukonnakesksest politseitööst. Probleemikeskne politseitöö rakendamine nõuab politseilt esialgu suuremate ressursside kulutamist, et õppida kogukonna probleeme mõistma ja analüüsima. Hiljem muudab see aga politsei tööd lihtsamaks ja tulemuslikumaks, sest suudetakse leida võimalusi probleemide kõrvaldamiseks.

Probleemikeskne politseitöö nõuab politseiametnikelt mitmeid uusi oskusi. Olulisel kohal on analüüsioskus, mis võimaldab näha seoseid ja teha üldistusi. Politseiametnikud peavad olema võimelised analüüsi põhjal leidma probleemile põhjuseid, kaaluma alternatiivseid lahendusvariante ja langetama selle põhjal otsuseid. Muuhulgas eeldab see politseiametnike mõtlemise paindlikkust ja loovat lähenemist probleemidele. (Scott, 2013, p. 305)

Kui võrrelda kogukonna- ja probleemikeskses politseitöös vajaminevaid oskusi, siis võib väita, et probleemilahendusoskus on vajalik mõlemal juhul. Samuti peavad mõlemal juhul politseiametnikud olema paindlikud. Kogukonnakeskse politseitöö eripärana võib välja

tuua kõrged nõudmised politseiametnike suhtlusoskuse suhtes, kuid kahtlemata võib suhtlusoskust pidada oluliseks ka probleemikeskses politseitöös.

USA-s on kaasaegseks politseitöö suundumuseks olnud uus professionaalsus (*new professionalism*), kuid sarnastele põhimõtetele on hakatud üha rohkem tähelepanu pöörama ka teistes riikides. Selle kohaselt soovitatakse saavutada politseitöö vastutustundlikkust (*accountability*), legitiimsust (*legitimacy*), innovatsiooni (*innovation*) ja riiklikku sidusust (*national coherence*). Politsei vastutustundlikkus väljendub nii vastutuse võtmises oma tegevuse eest, kui tegevuse efektiivses rakendamises. Politsei tegevus peab olema legitiimne nende silmis, kes politsei tegudele hinnangut annavad. Rakendatakse pidevat innovatsiooni, et võtta kasutusele uusi ja parimaid politseitöö praktikaid. Sealjuures soovitakse, et politsei tegutsemise alused oleksid terves riigis ühtsetel alustel põhinevad. (Stone & Travis, 2011, p. 1)

Nii uue professionaalsuse kui kogukonnakeskse politseitöö põhimõtete järgi on väga oluline, et elanikud peaksid politsei tegevust õiglaseks. Sellest tulenevalt on politseiametnike koolitusprotsessis vaja pöörata tähelepanu sellele, kuidas saavutada politseitegevuse protseduurilist õiglust. Politseiametnikud peavad nägema iga oma sammu kui võimalust suurendada politsei legitiimsust kodanike silmis. (Tyler, 2011, p. 262) Seetõttu on oluline, et politseiametnikud oleks teadlikud ja suudaksid järgida eetikapõhimõtteid politseitöös, mis peaksid seetõttu sisalduma politseiametnike koolitusprogrammides (Palmiotto, Birzer & Prabha Unnithan, 2000, p. 16).

Tõenduspõhine politseitöö (*evidence based policing*) on põhimõte, mille kohaselt lähtutakse praktikas tõendamist leidud tööpõhimõtetest. Politsei tegevuspõhimõtete aluseks on empiirilised uuringud, mitte üksnes teooriad, millega hinnatakse erinevate politsei tegutsemisviiside toimimist politsei poolt seatud eesmärkide saavutamisel. Tõenduspõhine politseitöö lähtub kolme T põhimõttest: eesmärgistamine (*targeting*), testimine (*testing*) ja jälgimine (*track*). Esimesena seab politsei eesmärgid, mida soovitakse täita. Seejärel katsetatakse, kuidas erinevad meetodid aitavad neid eesmärke saavutada. Selle põhjal valitakse välja ja hakatakse rakendama parimaks osutunud tegutsemisviise. Eesmärkide saavutamise tagamiseks jälgitakse, kas parimaks osutunud tegutsemisviisid on igapäevaselt politsei töös kasutusel. (Sherman, 2013, pp. 6-8) Tõenduspõhise politseitöö rakendamine tähendab seda, et politseinike koolitusprotsessis tuleb lähtuda empiirilistest tulemustest ja õpetada politseinikke rakendama neid tööpõhimõtteid, mille toimimine on tõendamist

leidnud (Lum, Koper & Telep, 2011, p. 22). Kuna tõendus põhine politseitöö on alles uus nähtus ja pidevalt tuleb juurde uusi uuringud politsei töömeetodite toimimise kohta, siis tähendab see, et koolituste sisu võib vajada muutmist. Sellepärast peab politseinike koolitussüsteem olema paindlik, et oleks võimalik võtta arvesse uusimaid tõendus põhiseid teadmisi. Stone'i ja Travise (2011, p. 17) väitel ei piisa tänapäeval enam sellest, et koolitatakse peamiselt üksnes uusi politseinikke, selle asemel peab kogu politseisüsteem muutuma õppivaks organisatsiooniks.

Politseiametnike vajalikke oskusi ja koolituspõhimõtteid on mõjutanud ka politseitöös uute tehnoloogiliste lahenduste kasutuselevõtmine. Mitmesuguseid uusi lahendusi nagu näiteks kaasaegsed sidepidamisvahendid, arvutid ja andmebaasid, geoinfosüsteemid, DNA analüüs jne kasutakse ühelt poolt välitöös, aga teisalt annavad need palju infot politsei tegevuse analüüsimiseks. Tulenevalt tehnoloogilistest uuendustest on vajalik politseinikke koolitada, et nad oskaksid uusi tehnoloogiaid efektiivselt kasutada. (White & Escobar, 2008, p. 128)

Kokkuvõtvalt võib väita, et politseitöös on muutunud olulisemaks kogukonnaga tihedamate suhete loomine ning keskendumine probleemide tervikule lahendamisele. Politsei roll ei piirdu tänapäeval mitte enam reaktiivse sündmustele reageerimisega, vaid politseilt oodatakse aktiivset tegutsemist. Samuti on muutunud olulisemaks, millisena tajuvad politsei tegevust kogukonna elanikud, on äärmiselt tähtis, et nad peaksid seda õiglaseks ja enda vajadustega arvestavaks.

1.2. Politseiametnike oskused

Järgmisena tuuakse välja peamised politseiametnikel töös vajaminevad oskused, mida on seetõttu vajalik mittepõlitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituses arendada. Sealjuures selgitatakse, kuidas muutused politseitöös on esitanud uusi nõudmisi politseiametnike oskuste suhtes.

Seoses muutustega politseitöös ja ühiskonna ootustele politsei tegevuse suhtes on muutunud ka nõuded politseiametnike pädevusele. Tänapäeva politseiametnikul läheb vaja kriitilise mõtlemise oskust, probleemilahendamise oskust, otsustusvõimet, suhtlemisoskust ja võimekust mõista ühiskonna nõudmisi politsei tegevuse suhtes. (Vodde, 2009, p. 17) Tänapäevane politseiametnik peab olema probleemide lahendaja, ta peab suutma ennast juhtida ning ta peab austama ühiskonna ja arvamuste mitmekesisust (McCoy, 2006, p. 88).

Nagu eelnevast alapeatükist selgus on probleemilahendusoskuse tähtsus seotud kogukonna- ja probleemikeskse politseitöö põhimõtete rakendamisega.

Politseiametnikuna töötamine eeldab mitmesuguseid teadmisi ja oskuseid. Suures osas hõlmavad politseiametnike tegevused praktilisi tegevusi ja interaktsiooni teiste ühiskonnaliikmetega. See on oluliseks põhjuseks, miks politseiametnike pädevuste juures ei piisa üksnes teoreetilistest teadmistest. (Bumbak, 2010, p. 49)

More ja Miller (2014, p. 266) toovad välja edukaks politseiametnikuks saamiseks vajalikku 8 oskust ja võimet:

- Suunamisoskus. Politseiametnikud peavad olema võimelised suunama inimeste käitumist ja saavutada sellega kontroll situatsiooni üle. Oma igapäevases töös nad nõustavad, juhendavad, suunavad ja kontrollivad teisi inimesi.
- Interpersonaalsed oskused. Politseiametnikud peavad olema võimelised tegelema teiste inimeste emotsioonide, probleemide ja vajadustega.
- Taju. Politseiametnikud peavad suutma ümbruskonda ja situatsioone tajuda, et nendele kohaselt käituda.
- Otsustusvõime. Politseiametnikud peavad olema suutelised langetama loogilisi ja mõistlikke otsuseid. Otsused peavad põhinema faktidel, nende langetamisel tuleb kaaluda erinevaid alternatiive ja politsei tegevusele kehtestatud reegleid.
- Otsustavus. Politseiametnikud peavad sageli võtma otsuseid vastu kiiresti ning selle põhjal tegutsema. Nad peavad olema võimelised oma otsuseid teistele põhjendama.
- Kohanemisvõime. Politseinikud peavad tegutsema dünaamilises keskkonnas ja olema seetõttu paindlikud.
- Suuline kommunikatsioon. Politseiametnike töö põhineb suures ulatuses teiste inimestega suhtlemisel. Oluline on keeloskus, sõnavara, pilgukontakt.
- Kirjalik kommunikatsioon. Politseiametnikud peavad oma töö käigus vormistama mitmeid dokumente.

On selge, et paljud eelnevalt nimetatud oskustest arenevad pikema aja jooksul ja selliste oskuste ja võimete olemasolu on aluseks, et inimene oleks sobiv politseiametniku tööks. Osaliselt on kindlasti võimalik selliseid oskusi koolituste vormis arendada ja seda ka tööleasuvate politseiametnike täienduskoolitusega.

Politseiametnike koolitust võib jagada baaskoolituseks, mis on suunatud politseiametnikuks saada soovijatele ja täienduskoolituseks, mis on mõeldud juba teenistuses olevatele politseiametnikele (Vodde, 2009, p. 19). Mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialast täienduskoolitust võib pidada oma olemuse poolest baaskoolituseks, sest see viiakse läbi politseiametnikuna töötamise alguses ning õppes on suurem maht teoreetilisel õppel, kuid õppeprogrammi lõpuosa on rohkem praktilise suunitlusega (Spahic, 2005, p. 297).

Politsei baaskoolituse eesmärkidena on nimetatud järgmiseid põhimõtteid (Vodde, 2009, p. 20; Baker, 2011, pp. 123, 127):

- Viia koolitatavat kurssi ja harjutada politseitöö orientatsiooni ja iseloomuga, sh kogukonnakeskse politseitöö ja politseitöö eetikaga;
- Tutvustada politseiorganisatsiooni ja töökorraldust;
- Õpetada politseitööks vajalikke teadmisi ja oskusi;
- Arendada isikupõhiseid kompetentse, sh enesejuhtimine, stressiga toimetulek;
- Standardiseerida protsesse ja suurendada efektiivsust;
- Suurendada koolitatava enesekindlust kriitilises olukorras tegutsemisel;
- Tagada koolitatava turvaline töötamine politseiametnikuna;
- Suurendada moraali ja distsipliini.

Tavapärastel baaskoolituses pööratud suurt tähelepanu kõige sagedamini politseitöös vajaminevate oskuste arendamisele. Seetõttu õpetatakse politseinikele tegutsemist sündmuskohal, st tõendite kogumist, ülekuulamist, dokumentide vormistamist. Samuti on olulisel kohal politseitaktikaga ja turvalisuse tagamisega seotud oskuste arendamine, sh tulirelva kasutamise õpetamine. (Kratcoski, 2007, p. 10)

Politseiametnike koolitusega arendatavate oskuste ja teadmiste erinevaid tasemeid saab kirjeldada Bloomi taksonoomia alusel (vt tabel 2).

Tabel 2. Bloomi taksonoomia (Vodde, 2009, p. 43 tsit Reece & Walker, 2005, p. 60)

Nr	Tase	Kirjeldus
1	Teadmised	Vastuvõetavast informatsioonist arusaamine ja selle meeldejätmise
2	Mõistmine	Vastuvõetava informatsiooni mõistmine läbi interpreteerimise, tõlgendamise ja kokkuvõtete tegemise
3	Rakendamine	Vastuvõetava informatsiooni rakendamine õppekeskkonnast teistsuguses olukorras
4	Analüüs	Informatsiooni jagamine osadeks, nende rühmitamine ja selle põhjal järelduste tegemine
5	Hindamine	Informatsioonile hinnangu andmine analüüsi tulemuste põhjal
6	Süntees	Informatsiooni põhjal uue, esialgselt erineva terviku loomine

Politseiametnikud omandavad koolitustel mitmesuguseid teadmisi seal edastatava informatsiooni põhjal. Näiteks peavad politseinikud õppima seadusi ning samas on neil vajalik mõista ka põhjuseid, miks on seadused sellisel kujul kehtestatud. Politseinik peab suutma vastavalt seadusele tegutseda ehk ta peab rakendama koolitusel õpitud teadmisi seaduste kohta. Politseinikud analüüsivad vastuvõetavat informatsiooni, näiteks nad peavad otsustama, kas ja kuidas koolitusel õpitut erinevates olukordades kasutada. Selle põhjal kujuneb hinnang õpitud teadmistele. Aja jooksul tekib politseinikul oma tegevuse käigus omandatud teadmiste süntees. Kombineerides õpitut kogemuste, analüüsi ja hindamise tulemusena kujunevad välja arusaamad politseiniku tegutsemisviisidest. (Bumbak, 2010, p. 51)

Tavapäraselt politseialast õpet on peetud oma olemuselt pedagoogiliseks, militaristlikuks ja käitumuslikuks ning tänapäeval on seatud kahtluse alla sellistel põhimõtetel toimiva õppe efektiivsus ja rakendatavus. (Vodde, 2009, p. 22) Tavapäraselt on politseiametnike koolituses lähtutud käitumuslikust õppimise mudelist. See on tulenenud traditsioonidest ja ka politseiorganisatsioonide hierarhilisest ning militaristlikust korraldusest. Nimetatud lähenemine võib olla õigustatud õpetamiseks tehnilisi teadmisi ja protseduurilisi oskuseid, kuid meetod ei ole sobiv paljude kogukonnakeskse politseitöö jaoks vajalike oskuste edasiandmiseks. (Birzer, 2003, p. 31) Näiteks ei soodusta käitumuslikust õppimise mudelist lähtumine probleemilahendamise, olukorra hindamise ja juhtimisoskuste arendamist. (McCoy, 2006, p. 79)

Kogukonnakeskne politseitöö nõuab, et koolituse käigus saaksid õppijad seada kahtluse alla politsei tegevuspraktikaid, esitada nende kohta küsimusi ja arutleda erinevate käitumisviiside sobivuse üle. Õpetaja roll peaks olema rohkem teadmiste vahendaja, õppeprotsessi suunaja ja kaasõppija. Õppijad peavad omandama ennast juhtiva hoiaku ja võtma vastutuse õppimise eest enda peale. (McCoy, 2006, p. 89) Seega võib pidada

kogukonnakesksele politseitööle üleminekut üheks oluliseks põhjuseks, mis on toonud kaasa muudatused politseiametnike koolituse põhimõtetes. Samas on Chappel (2008, p. 39) avaldanud seisukohta, et seoses kogukonnakeskses politseitöös tingitud vajadusega õpetada uusi oskusi, ei saa kõrvale jätta politseitöös vajalikke põhioskuseid nagu näiteks turvataktika, tulirelvade kasutamine ja isikute kinnipidamine. Kui vähendada õpet selles osas, ei suudaks politseiametnikud turvaliselt töötada ja olukordadesse praktiliselt sekkuda. Seetõttu tekitab kogukonnakeskne politseitöö pigem nõudluse suurenenud õppemahu suhtes.

Eeltoodut arvesse võttes peab politsei baaskoolitus õpetama politseitööks kõige vajalikumaid oskuseid, eriti selliseid praktilisi oskuseid, mida kasutatakse igapäevaselt. Samal ajal on õppeprogrammi puhul oluline võtta arvesse tänapäevase politseitöö põhimõtteid.

1.3. Täiskasvanuhariduse põhimõtete rakendamine politseiametnike täienduskoolituses

Järgnevalt selgitatakse, miks ja kuidas on vajalik politseiametnike koolituses võtta arvesse täiskasvanuhariduse põhimõtet. Täienduskoolituse all mõistetakse väljaspool tasemeõpet õppekava alusel toimuvat eesmärgistatud ja organiseeritud õppetegevust. (Täiskasvanute koolituse seadus, 2015)

Politseialase täienduskoolituse juures tuleb arvestada, et tegemist on täiskasvanuhariduse ja täiskasvanud õppijatega. Seda eriti mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitusel, millel osalevad juba eelnevalt kõrghariduse omandanud isikud ning seetõttu on vajadus viia koolitus läbi intensiivselt.

Täiskasvanud õppijad identifitseerivad ennast sõltumata oma tegelikust vanusest täiskasvanutena. Neil on väljakujunenud olemasolevad teadmised ja maailmapilt ning neil on ootused õppeprotsessi suhtes. (Vodde, 2009, p. 77) Täiskasvanud õppijaid eristab lastest eelkõige suurem erinevate sotsiaalsete rollide arv, milles ollakse oma elu jooksul esinenud. Samuti on täiskasvanud õppijatel tavaliselt kõrgem vastutustunne õppimiseks. (Märja, Lõhmus & Jõgi, 2003, lk 48) Täiskasvanud õppijatel on kindlad motiivid õppes osalemiseks ja seetõttu on nende jaoks õppes osalemine eesmärgipärane. Õppijad võivad üksteisest erineda sotsiaalsete, kultuuriliste ja psühholoogiliste omaduste poolest. Täiskasvanuhariduses on võimalik olemasolevaid teadmisi ja kogemusi ära kasutada,

grupis toimuv õpe pakub võimalusi õppijatel neid omavahel jagada ja nende baasil uusi teadmisi ja oskuseid arendada. (Vodde, 2009, p. 77) Palmiotta (2011) väitel on paljud täiskasvanuhariduse põhimõtted tänapäeval politseinike koolitamisel rakendusel. Väidetakse, et nende järgimine muudab koolitust tulemuslikumaks, sest õppijad võtavad vastutuse enda arendamise eest.

Andragoogika mõiste võttis kasutusele Malcom Knowles, eristamaks täiskasvanutele suunatud õpet lastele mõeldud õpest. Knowles (1970, pp 44-45) on sealjuures toonud välja viis andragoogika aluspõhimõtet:

1. Täiskasvanud õppija näeb ennast iseseisvana ja teistest sõltumatusena.
2. Elu jooksul on täiskasvanud õppija omandanud kogemusi, mida saavad teised õppijad kasutada teadmiste allikana.
3. Täiskasvanute valmisolek õppida tuleneb õpitava seotusega tema sotsiaalsetes rollides ettetulevate ülesannetega.
4. Täiskasvanud õppijad soovivad omandatavaid teadmisi koheselt rakendada.
5. Täiskasvanud õppija on liikunud subjektikesksuselt tulemusekesksusele.

Andragoogikat peetakse täiskasvanud õppijatele sobivamaks kui traditsioonilist pedagoogilist õpet, mis on sobivam lastele. Tulenevalt sellest, et andragoogikas peetakse väga oluliseks õppijaid kui teadmiste allikaid, on suur potentsiaal kasutada ära õppijate omavahelist interaktsiooni, õpetus ei tule üksnes mitte ainult õpetajalt vaid ka õpilastelt. (Palmiotta, 2011) Sellest tulenevalt on vajalik kasutada teistsuguseid õppemeetodeid. Lähtutakse õppijakesksest metoodikast, mis soodustavad diskussiooni ja ühist tegutsemist, näiteks paaris- ja rühmatööd, koolitusruumis kasutatakse sageli õpilaste vahelist interaktsiooni soodustavat ruumipaigutust. (Henschke, 2010, p. 10) Õpetajakesksete meetodite korral nagu näiteks loeng, demonstratsioon või suunatud diskussioon, on õppeprotsessi kontrollijaks õpetaja, kellest sõltub mida ja kuidas õpetatakse ja õpitakse. Õppijakesksete meetodite nagu rühmatöö, ajurünnak või projektõpe, korral on juhtival kohal õppija, kellest sõltuvad omandatavad teadmised. Õpetaja on rohkem suunajaks kui teadmiste allikaks. Õppijakesksete meetodite kasutamine täiskasvanuhariduses võimaldab paremini arvestada õppijate vajadustega ja kasutada ära õppijate varasemat kogemust. (Jarvis, 1998, lk 153) Samuti on õppijakesksete õppemeetodite kasutamine oluline, et vähendada kontrasti klassiruumi ja reaalse politseiametniku töökeskkonna vahel. Sidudes õppijakesksete õppemeetodite kasutamise ja kogukonnakeskse politseitöö, siis nõuab

viimane samuti politseiametnikult initsiatiivi ja proaktiivset suhtelemist, õppijate vaheline interaktsioon koolituse käigus soodustab sellise hoiaku kujunemist. (Birzer, 2003, p. 35)

Politseiametnike täienduskoolituses on oluline arvestada politseiametnikega, sest koolitavateks on täiskasvanud. Andragoogika põhimõtete kohaselt peab koolitusprogramm arvestama õppija vajaduste, huvide ja soovidega (Birzer, 2003, p. 36). Loomulikult tuleb siin arvestada politseitööks vajalike teadmiste ja oskuste arendamisega. See tähendab, et neid teadmisi ja oskuseid tuleb edasi anda viisil, mis aitab õppijatel kõige paremini toime tulla oma töös esinevate olukordadega. Seetõttu peab õpe olema õppija suhtes paindlik ja pakkuma õppijale valikuvõimalusi. (Birzer, 2003, p. 36) Samuti on väga oluline, et õppija oleks teadlik, mis on õppimise eesmärk. Eesmärk peab olema õppija jaoks selgelt mõistetav, õppija peab mõistma pakutava koolituse vajadust ja kasulikkust. Õppija seisukohast lähtudes on olulised vastused küsimustele: mida õpitakse, kuidas õpitakse ja miks on vaja seda õppida. (Vodde, 2009, pp. 88-89) Sellest tulenevalt peab politseiametnike täienduskoolitusprogramm käsitlema teemasid, mis on politseiametniku töö jaoks vajalikud, mida seal on võimalik otseselt rakendada. Tuleb hoiduda käsitlemast suures mahus teemasid, mis on politseitööga vaid kaudselt seotud ja mille rakendamise võimalused täienduskoolituse läbinute seisukohast lähtudes on tagasihoidlikud.

Õppimise protsessi on iseloomustatud mitmete erinevate teooriatega. Millisest teooriast lähtutakse, määrab olulises ulatuses ära õppemetoodika. Olulisemad õppimise teooriatest on (Uden, 2006, pp. 4-5; Leberman, McDonald & Doyle, 2006, p. 13; D'Andrea, 2007, p. 215; Jarvis, 2013, p. 20; Nixon, 2004, p. 131):

- käitumuslik teooria;
- kognitiivne teooria;
- humanistlik teooria;
- eksperimentaalne teooria;
- sotsiaalne teooria.

Käitumusliku teooria kohaselt väljendab õppimist muutus õppija väliselt jälgitavas käitumises, st pärast õppimist käitub õppija samas olukorras varasemast erinevalt. Käitumusliku teooria kohaselt on õppija roll reaktiivne ehk õppija võtab vastu õpetaja poolt edastatavat informatsiooni ja tegutseb vastavalt sellele. Teadmiste edasiandmisel on kandev roll õpetajal. (Uden, 2006, pp. 4-5)

Kognitiivse teooria järgi on õppimine dünaamiline ja kompleksne nähtus, mida suunavad kognitiivsed protsessid. See lähenemine asetab keskselt kohale õppija, kes õppimise käigus töötleb informatsiooni. Õppimise tulemusi mõjutavad õppija eelnevad teadmised, millega õppija uut infot seostab. Seega konstrueerivad õppijad ise õppimise käigus teadmisi. (Leberman, *et al.*, 2006, p. 13)

Humanistliku õppimisteooria kohaselt on õppimine isiklik tegevus õppija potentsiaali rakendamiseks. Õppimine põhineb avastusprotsessil, õppimine on vabatahtlik ja õppijal on aktiivne roll uute teadmiste omandamisel. Õppimine toimub lähtudes õppija huvidest ja vajadustest, seetõttu on selle käsitluse kohaselt koolituse puhul oluline õppija vajaduste teadmine. (D'Andrea, 2007, p. 215)

Eksperimentaalne õppimisteooria väidab, et õppimine toimub praktilise tegevuse käigus. Selle tulemusena tekivad teadmised, mis põhinevad sotsiaalsel reaalsusel. Teooria kohaselt toimub õppimine pidevalt kogemuste omandamise kaudu. (Jarvis, 2013, p. 20) Laiemalt võttes võib kogu politseiametnike tegevust käsitleda kui eksperimentaalset õpet, sest politseiametnikel tuleb sageli oma töö käigus kokku puutuda uudsete olukordadega. Teostades politseitöö, saavad ametnikud igapäevaselt uusi kogemusi. (Rogers, 2013, p. 30)

Sotsiaalse õppimisteooria kohaselt õpitakse teiste inimeste käitumise järgi. Õppimises on tähtsal kohal eeskujud, kelle käitumist inimene jälgib ja jäljendab. Sellest tulenevalt peab õpetaja olema õppija jaoks eeskujuks ning seda mitte üksnes klassiruumis. Sotsiaalse õppimisteooria kohaselt toimub samuti õppimine pidevalt sotsiaalses keskkonnas viibides. (Nixon, 2004, p. 131) Põhilisteks õppimise meetoditeks on vaatlus ja jäljendamine. Sotsiaalse õppimisteooria kohaselt ei pea õppimine tooma alati kaasa muutusi inimese jälgitavas käitumises. Selle poolest erineb sotsiaalne õppimisteooria käitumuslikust teooriast. (Vodde, 2009, pp. 65-66)

Täiskasvanuhariduse õppemudel seab keskmesse õppija ja tema vajadused. Samuti peetakse oluliseks õppijate varasemate kogemuste ärakasutamist. Seetõttu ei sobi täiskasvanu haridusse lähenemised, mis seavad keskmesse õpetaja kui teadmiste edasiandja ning jätavad õppija passiivsesse rolli. (Brookfield, 2003, p. 22) Oluline on õppijatel võimaluse andmine oma seniste kogemuste reflekteerimiseks ja tõlgendamiseks. Õppijad peavad saama seostada õpitavaid teooriaid oma olemasoleva kogemusega. (Jarvis, 1998, lk 102) Politseiametniku töö on suuremas osas praktiline ning paljuski varasemat

elukogemust ärakasutav, mistõttu ei saa pidada õppijat passiivseks teadmiste vastuvõtjaks jätvaid õppemeetodeid politseiametnike koolituse jaoks sobivateks (Vodde, 2009, p. 169). Seetõttu ei ole täiskasvanuhariduses õige lähtuda käitumuslikust õppimisteooriast, samal ajal on aga rakendatavad kognitiivne, humanistlik, eksperimentaalne ja sotsiaalne õppimisteooria.

Organisatsioonide poolt korraldatavatel täienduskoolitusel on küsimuseks tasakaalu leidmine organisatsiooni ja õppijate vajaduste ja soovide vahel. On loomulik, et kui koolituse tellijaks on tööandja, siis ta soovib, et koolituse sisu vastaks tema poolt esitatud tööalastele nõuetele. Samas nõuavad täiskasvanuhariduse põhimõtted ka õppijate huvidega arvestamist. (Jarvis, 1998, lk 229) Selleks, et oleks võimalik täiskasvanuhariduse põhimõtteid politseiametnike koolituses järgida, tuleb neid arvesse võtta juba koolituse õppekava koostamisel. Õppekava määrab paljuski ära käsitletavat teemad ja võimalused õppemetoodika valikuks. McCoy (2006, p. 87) väitel peaks õppijaid endid kaasama õppekava koostamisse, et oleks võimalik õppe vastavus õppijate ootustele ja vajadustele. Ilmselt on seda põhimõtet võimalik pigem järgida juba pikemat aega töötanud politseiametnike täienduskoolituses, kuid mitte alles tööle asuvate uute politseiametnike koolitamisel.

Olivia ja Compton (2010) viisid USA politseiametnike seas läbi uuringu, mille eesmärgiks oli selgitada välja, milliseid koolitusi politseiametnikud ise väärtustavad. Uuringus viidi läbi intervjuud 12 politseiametnikuga. Olulisemateks järeldusteks oli, et politseiametnikud väärtustavad stimuleerivaid ja kvaliteetseid õppemeetodeid, õppe praktilist sisu koos rakendusvõimalustega reaalses elus, kursusel osalejate vahelist suhtlust, võimalust isiklike kontakte luua ja kursuse läbiviimise organiseeritust. Need põhimõtted on kooskõlas täiskasvanuhariduse omadega. Seega põhjal võib väita, et politseiametnikud hindavad kõrgelt täiskasvanuhariduse metoodika kasutamist koolituses. (Olivia, Compton, 2010, p. 331)

Õpetamine kui plaanipärane tegevus peab omama eesmärgi. Eesmärgist lähtuvalt on võimalik hinnata õpetamise kvaliteeti ning seda, kas õppeprogramm täidab oma eesmärgi. (Rutiku, 2007, lk 14) Politseiametnike koolitamise juures tuleb arvestada ka organisatsiooni eesmärkide ja vajadustega. Politseialased täienduskoolitused on reeglina üsna fikseeritud programmiga ning koolitustel on seatud konkreetsed eesmärgid. Sellest tulenevalt on õppijate soovide arvestamisel ja täiskasvanuhariduse põhimõtete rakendamise

võimalustel politseiametnike koolitused piirangud. (Heslop, 2006, p. 336) Arvestades seda, et mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike koolitusega soovitakse tagada kõigile politseiametnikele minimaalne teadmiste ja oskuste tase politseitöös olulistes valdkondades, on seal palju teemasid, mida on vajalik käsitleda sõltumata koolitusel osalejate huvist ja soovist.

Politseiametnike täienduskoolituse puhul on oluline sobiva õppemethodika valik. Eelnevalt on töös välja toodud, et täiskasvanuhariduses soovitatakse kasutada õppijakeskseid õppemeetodeid. Siiski ei ole õppemethodika valik eesmärgiks, vaid see on vahendiks koolituse eesmärkide saavutamisel. (Märja, *et al.*, 2003, lk 168). Täienduskoolituses ja ka politseialases koolituses on varasemalt kasutatud väga palju loengu vormis õpet. Loengutel põhineva õppemethodikaga on paljud koolitajad harjunud ja see tundub neile mugav. Loenguvormis õpe on sobiv esmaste teadmiste andmisel, mistõttu loenguvormis õppe maht peab olema suurem õppeprogrammi alguses. (Baker, 2011, pp. 137) Samas ei ole nimetatud õppvorm sobiv õpetamiseks praktilisi oskuseid või kujundamiseks koolitatavates hoiakuid. Loenguvormis toimuva õppe puuduseks on õpetajakesksus ja õppija passiivne roll. Järelikult ei ole loenguvormis õppe domineerimine kooskõlas täiskasvanuhariduse põhimõtetega. (McCoy, 2006, p. 79)

Loenguvormis passiivsele õppele pakuvad tänapäeval järjest rohkem täiendust aktiivõppe vormid. Õpilaste aktiivne kaasamine õppeprotsessi on keerulisem, see nõuab rohkem õppemethodilisi oskuseid, sügavamaid teadmisi ja loovust. Aktiivne õpe põhineb õpetaja ja õpilase ning õpilaste endi omavahelisel interaktsioonil. See soodustab mõtete vahetamist ja tagasisidet. (Baker, 2011, p. 137) Kuna tänapäevane politseitöö nõuab politseiametnikelt probleemilahendamise oskust, siis peavad ka politseinikele pakutavad koolitused rakendama õppemeetodid, mis võimaldavad õppijatel tegeleda probleemide lahendamisega iseseisvalt või rühmatööga ja arendavad seeläbi probleemilahendamise oskust. (Scott, 2013, p. 305)

Seoses vajadusega arendada politseiametnike probleemilahendamise oskust on Shipton (2009, p. 59) soovitanud rakendada politseiametnike koolitamisel probleemipõhise õppe põhimõtteid:

- Probleemide lahendamisega seotud ülesanded õppeprotsessis, millest saadud teadmised ja kogemused aitavad lahendada probleeme reaalses elus.

- Õppijate varasemate teadmiste ärakasutamine, probleemide esialgse analüüsi teostamine olemasolevate teadmiste põhjal.
- Rühmatööd väikestes gruppides, millega aktiivselt töötatakse läbi uut informatsiooni.
- Informatsiooni ümberstruktureerimine sellisel viisil, et see sobiks lahendatava probleemiga.
- Õppijatele huvipakkuvate probleemide valimine lahendamiseks, et suurendada õppijate motivatsiooni ja aktiveerida diskussiooni.

Van der Kooij ja Palmer (2014, p. 188) poolt läbiviidud uuringu tulemused, millises võrreldi erinevate õppemeetodite rakendamist politseiametnike koolituses, näitavad, et probleemipõhine õpe annab kõige paremaid tulemusi probleemilahendusoskuse arendamisel. Sama uuringu tulemuste kohaselt oli ka õppijate rahulolu probleemipõhise õppe puhul kõrgem kui traditsioonilise loenguvormis õppe korral.

Probleemipõhine õpe võib toimuda individuaalses vormis probleemide lahendamise või rühmatöö vormis. Kuna politseiametnike jaoks oluline osata lahendada probleeme nii üksinda kui grupis, siis on oluline kasutada mõlemat õppemeetodit. (Choudary, 2009, p. 129) Mõnevõrra olulisemaks võib pidada rühmatöö rakendamist probleemipõhises õppes, sest seda peetakse arendamiseks võrreldes individuaalse õppega. Probleemide rakendamine rühmatööna võimaldab kasutada õpilaste vahelist interaktsiooni ja tugineda õpilaste varasematele teadmistele. (Shipton, 2009, p. 60) Paremate tulemuste nimel tuleb rühmatööd korraldada viisidel, mis soodustaks võimalikult palju rühma liikmete vahelist debatti. Oluline on jälgida, et ühed grupi liikmed ei hakkaks teiste üle domineerima ning teised ei muutuks aruteludes passiivseks. (Choudary, 2009, pp. 129) Eelnevalt nimetatud soovitused ühtivad täiskasvanuhariduse põhimõttega, mille kohaselt on oluline ära kasutada rühma varasemate teadmiste ja kogemuste pagasit.

Kokkuvõtvalt võib väita, et politseiametnike täienduskoolituse juures tuleb arvestada, et õppijad on täiskasvanud inimesed, kes omavad varasemat praktilist elukogemust ja kes õpivad uusi teadmisi olemasolevatega seostades. Koolitus peab lähtuma nii õppija kui organisatsiooni vajadustest. Soovitav on kasutada rohkem interaktiivsemaid ja praktilist tegevust võimaldavaid õppemeetodeid.

2. UURIMISMETOODIKA

2.1. Uurimisobjekt

Töös käsitletakse nii uut 2015. aasta jaanuarist kehtima hakanud mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase täienduskoolituse õppeprogrammi kui eelmist 2011.aasta veebruaris kinnitatud samasisulist õppeprogrammi.

Vastavalt siseministri määrusele „Politseiametniku ning Politsei- ja Piirivalveameti kõrgema ametniku kutsesobivusnõuded, nende kontrollimise tingimused ja kord” peab politseiametnikul olema politseiharidus, milleks loetakse keskharidust koos kutseharidusega politsei- või piirivalve erialal või kõrgharidust politsei või piirivalve erialal. Siiski on sama määruse kohaselt lubatud politseiametnikuks määrata ka isikut, kellel puudub politseiharidus, kuid on olemas kutse- või kõrgharidus või keskharidus ning laevapere liikme kvalifikatsiooni tõendav tunnistus. Politseiametniku ametikohale nimetatud isik, kellel ei ole politseiharidust, peab Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori või Kaitsepolitseiameti peadirektori kehtestatud õppeprogrammi alusel läbima erialase koolituse. (Politseiametniku ..., 2013)

Alates 2015. aastast kehtiva õppeprogrammis jaguneb õpe 11 õppeaine vahel. Koolituse maht on 300 kontakttundi (vt tabel 3).

Tabel 3. Mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õppeained 2015. aasta õppeprogrammi järgi (Sisekaitseakadeemia, 2015, lk 3)

Õppeained		Kontakttunnid
1.	Politsei tegevuse üldpõhimõtted, alused ning korraldus	12
2.	Põhiõigused ja -vabadused	8
3.	Haldusmenetlus ja riiklik järelevalvemenetlus	36
4.	Süüteod ja nende menetlemine	48
5.	Kriminalistikatehnika	18
6.	Piirihaldus	48
7.	Siseriiklik ja rahvusvaheline politseikoostöö	8
8.	Politsei ja piirivalve infovarad	8
9.	Vahetu sunni kohaldamine	62
10.	Erivahendid ja teenistusrelvad	40
11.	Eetika, erinevad kultuurid ja tavad	12
Kokku kontakttunde õppeasutuses		300

2011.–2014. aastal kehtinud õppeprogrammi kohaselt oli mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike erialase täienduskoolituse maht 360 tundi. Seega on 2015.aasta õppeprogrammis on seda mahtu vähendatud 300 tunnini. 2011–2014 kehtinud õppeprogramm jagunes 18 õppeaine vahel (vt tabel 4).

Tabel 4. Mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õppeained 2011-2014 õppeprogrammi järgi (Sisekaitseakadeemia, 2011, lk 3)

Õppeained		Kontakt-tunnid	Iseseisva töö tunnid	Kokku
1	Haldusmenetlus ja Politsei järelevalvemenetlus (PPVS)	12	4	16
2	Sunni rakendamise õiguslikud alused ja taktika ning enesekaitse	70	0	70
3	Erivahendid ja teenistusrelvad	36	4	40
4	Esmaabi	8	2	10
5	Ülevaade politsei ja piirivalve infosüsteemidest. E-õppe keskkond IVA	6	0	6
6	Dokumentide kontroll. Isikute tuvastamine	12	0	12
7	Ametikeel. Dokumendihaldus	4	0	4
8	Eetika	4	4	8
9	Inimõigused ja põhiõigused	4	4	8
10	Karistusõiguse üldosa	14	0	14
11	Süütegude kvalifitseerimine	24	0	24
12	Kriminaalmenetlus	36	0	36
13	Väärteomenetlus	24	0	24
14	Kriminalistikatehnika	18	0	18
15	Siseriiklik ja rahvusvaheline koostöö	8	0	8
16	Piirivalvevaldkonda reguleerivad õigusaktid	8	10	18
17	Erinevad kultuurid ja tavad	6	8	14
18	Piiri kontroll (teenistuse põhiprintsiibid, taktikad, meetodid)	30	0	30
Kokku kontakttunde õppeasutuses		324		
Kokku iseseisva töö tunde			36,0	
Kokku				360

Mõlema õppeprogrammi käsitlemine on vajalik seetõttu, et osa käesolevas töös intervjueritud politseiametnikest on õppinud aastatel 2011–2014 kehtinud õppeprogrammi järgi ja osa alates 2015. aastast kehtiva programmi alusel.

2.2. Dokumendianalüüs

Käesolevas töös lähtutakse kvalitatiivsest uurimismeetodist ja andmekogumismeetoditena kasutatakse dokumendianalüüsi ja intervjuud. Sellise meetodi kasuks otsustati seetõttu, et töös soovitakse selgitada välja koolitusel osalenud politseiametnike ja koolitusi andnud õppejõudude hinnangud täienduskoolituse kohta ning samuti sooviti uurida, kuidas on õppeprogrammide sisu seotud töö politseiametnike oskustele esitatavate nõuetega. Seega

on analüüsitav informatsioon oma olemuselt kvalitatiivne ning on sobiv kasutada kvalitatiivset uurismetoodikat.

Dokumendianalüüsi käigus analüüsitakse mõlemat eelnevalt kirjeldatud mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õppeprogrammi. Õppeprogrammide juures võrreldakse nende õpiväljundite vastavust töö teoreetilises osas toodud seisukohtadega politseiametnikelt nõutavate oskuste suhtes. Hinnatakse, kuidas on õppeprogrammi õpiväljundid seotud politsei baaskoolituse eesmärkidega, mis hõlmavad koolitavad harjutamist politseitöö iseloomuga, politsei töökorralduse tutvustamist, politseitöös vajalike oskuste ja teadmiste õpetamist ning isikupõhiste kompetentside arendamist. Samuti hinnatakse, kuidas õpiväljundid on seotud protsesside standardseerimise, koolitavate enesekindluse suurendamise, turvalise töötamise tagamise ning moraali ja distsipliini tõstmisega. (Vodde, 2009, p. 20, Baker, 2011, pp. 123, 127):

Samuti võrreldakse õppeainete sisu ja õpiväljundeid Politsei- ja Piirivalveameti põhimääruses toodud Politsei- ja Piirivalveameti ülesannetega.

Dokumendianalüüsi käigus võrreldakse ka alates 2015. aastast kehtivat ning aastatel 2011–2014 kehtinud õppeprogrammi. Tuuakse välja muutused õppeainetes ja nende mahtudes ning ainetega kaetud teemades.

2.3. Intervjuude analüüs

Intervjuude eesmärgiks on selgitada välja, millisel määral vastavad mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitusel õpetatavad oskused praktilise politseitöö vajadustele ning milline on intervjuueeritavate hinnang täienduskoolitusele.

Töös viidi läbi intervjuud mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitusel õppinud politseiametnike ning nimetaud koolitusel õpetanud õppejõududega.

Täienduskoolitusel õppinud politseiametnike intervjuu ankeet on toodud töö lisa 1. Intervjuuga selgitati esmalt välja, milliseid oskuseid peavad intervjuueeritavad politseitöös kõige olulisemaks. Sellele järgnesid küsimused kogukonna- ja probleemidesse politseitöö teemade käsitlemise kohta täienduskoolitusel. Järgmisena paluti anda intervjuueeritavatel hinnang olulisemate teemade õpetamisele koolitusel. Seejärel küsiti, et kas oli teemasid, mida oleks pidanud, kuid koolitusel ei käsitletud ja kas oli teemasid, mida võiks koolitusprogrammist välja jätta. Järgmised küsimused puudutasid õppemetoodikat ja

rahulolu sellega. Muuhulgas küsiti rühmatöös õppijate kogemuse ärakasutamise, õppijate soovide ja huvidega ärakasutamise kohta. Viimasena paluti intervjuueerijatel tuua välja täienduskoolituse kõige nõrgem ja tugevam külg.

Intervjuueeritavateks valiti kokku 12 politseiametnikku, kes olid läbinud mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse. Osad neist olid läbinud nimetatud täienduskoolituse aastatel 2012–2014, mis tähendab, et nende õpe toimus eelmise, 2011.a kehtima hakanud õppeprogrammi järgi. Neli politseiametnikku olid läbinud vastava täienduskoolituse 2015.a ehk nemad õppisid uue, alates 2015.a kehtiva õppekava järgi.

Intervjuueeritavad valiti välja mugavusvalimi põhimõttel, kuid tingimuseks oli, et valimisse satuks nii 2011–2014 kehtinud kui 2015. a kehtima hakanud õppekava järgi täienduskoolituse läbinud politseiametnikke.

Kõik intervjuud täienduskoolitusel osalenud politseiametnikega viis töö autor läbi intervjuueeritavatega isiklikult kohtudes. Intervjuude andmine oli vabatahtlik ja anonüümne. Intervjuueeritavatele küsiti nõusolekut intervjuu andmise kohta ja selgitati neile võimalust intervjuu andmisest igal hetkel intervjuu kestel loobuda. Intervjuueeritavate anonüümsuse tagamiseks ei tooda nende nimesid käesolevas töös välja, mistõttu on nendele viidatud kasutades üliõpilaste intervjuude kohta märksõnu „Intervjuu 1“, ... „Intervjuu 9“. Intervjuud koolitusel osalenud politseiametnikega toimusid ajavahemikus 16.02.2015–24.02.2015 ning 29.04.2016–04.05.2016.

Mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitusel õpetanud õppejõudude intervjuu ankeet on toodud töö lisa 2. Intervjuudega selgitati esmalt välja, millistel aastatel on intervjuueeritav nimetatud täienduskoolitusel õpetanud ja milliseid aineid on ta õpetanud. Järgmised kaks küsimust puudutasid vastaja hinnanguid täienduskoolituse õppeprogrammi koostamisele ja koostööle Politsei- ja Piirivalveametiga selle juures. Seejärel küsiti, kas intervjuueeritava arvates on täienduskoolituses kõik vajalikud valdkondlikud teemad kaetud ja milliseid teemasid võiks õpetada lisaks suuremas mahus. Järgmisena paluti tuua näiteid teoreetilise osa praktikas kinnistamise kohta nimetatud õppejõu poolt täienduskoolituse käigus. Seejärel paluti intervjuueeritaval välja tuua praeguse õppeprogrammi tugevaim ja nõrgim külg. Viimasena uuriti, milline on olnud intervjuueeritava panus mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õppeprogrammi väljatöötamisel.

Õppejõududest intervjueriti kolme õppejõudu, kes on õpetanud mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitusel. Siinkohal lähtuti samuti mugavusvalimi printsiibist.

Intervjuud õppejõududega viidi intervjuud õppejõududega läbi e-posti teel. Õppejõududele saadeti e-posti teel intervjuu küsimustik ning õppejõud vastasid küsimustele. Õppejõududega tehtud intervjuudele on viidatud märksõnadega „Intervjuu A“, „Intervjuu B“ ja „Intervjuu C“. Intervjuud õppejõududega toimusid ajavahemikul 28.04.2016–05.05.2016 .

Politseiametnikega tehtud intervjuude tulemused kirjutati üles töö autori poolt. Õppejõududega tehtud intervjuude vastused olid juba õppejõudude poolt saadetud kirjalikus vormis. Intervjuude analüüsis lähtuti intervjuude üleskirjutustest. Intervjuude analüüs viidi läbi küsimuste kaupa. Autor võrdles erinevate intervjueritavate vastuseid, tõi välja sagedamini väljendatud seisukohad ja vastuste ühisosa.

3. UURIMISTULEMUSED

3.1. Dokumendianalüüsi tulemused

Käesolevas alapeatükis esitatakse dokumendianalüüsi tulemused. Esimesena analüüsitakse alates 2015. aastast kehtivat õppeprogrammi õpiväljundite lõikes. Seejärel esitakse õpiväljundite võrdlus teoreetiliste seisukohtadega ning Politsei- ja Piirivalveameti põhimääruses toodud ülesannetega. Viimasena esitatakse alates 2015. aastast kehtiva ja varasema õppeprogrammi võrdlus.

Kui analüüsida alates 2015.a kehtivast õppekavas õpiväljundeid õppeainete lõikes, siis võib väita, et suurem osa õpiväljunditest on seotud teoreetiliste teadmiste ja väiksem osa praktiliste oskustega. Kõikidest õppeväljundites 29 on seotud teadmistega ja vaid 12 praktiliste oskustega. Kolme õppeaine (kriminalistikatehnika, piirihaldus, siseriiklik ja rahvusvaheline politseikoostöö) õpiväljundites puudusid praktilised oskused täielikult. Vaid kahe õppeaine õpiväljundites on praktilisi oskuseid väljendavaid õpiväljundeid rohkem kui üks (vahetu sunni kohaldamine, erivahendid ja teenistusrelvad) (vt tabel 5).

Tabel 5. Mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õpiväljundid alates 2015. aastast kehtiva õppeprogrammi järgi (Sisekaitseakadeemia, 2014)

Õppeaine	Teadmisi väljendavad õpiväljundid	Praktilisi oskuseid väljendavad õpiväljundid
Politsei tegevuse üldpõhimõtted, alused ning korraldus	4	1
Põhiõigused ja –vabadused	2	1
Haldusmenetlus ja riiklik järelevalvemenetlus	3	1
Süüteod ja nende menetlus	3	1
Kriminalistikatehnika	4	0
Piirihaldus	6	0
Siseriiklik ja rahvusvaheline politseikoostöö	3	0
Politsei ja piirivalve infovarad	2	1
Vahetu sunni kohaldamine	1	3
Erivahendid ja teenistusrelvad	1	3
Eetika, kultuurid ja tavad	2	1
Kokku	29	12

Siiski on õppekavas enim praktilisi õpiväljundeid omavad aineid kõige suurema kontakttundide mahuga, milleks on „Vahetu sunni kohaldamine” (62 tundi) ja „Erivahendid ja teenistusrelvad” (40 tundi). Need kaks õppeainet moodustavad kokku ühe kolmandiku kõikidest kontakttundide arvust.

Õppeaine vahetu sunni kohaldamisega õpetakse politseiametnikke rakendama vahetut sunni, kaitsta ennast ja teise õigusvastase ründe eest. Samuti on õpetatavateks oskusteks politseitaktika ja turvataktika ning raadioside kasutamine. Õppeaine läbimise tulemusena peab õppija oskama valida lähtuvalt olukorrast sobiva vahetu sunni meetme. (Sisekaitseakadeemia 2015, lk 7)

Õppeaines „Erivahendid ja teenistusrelvad” õpetatakse tulirelvade ja erivahendite käsitlemist. Õpe hõlmab nii erivahendite kasutamise taktika ja õiguslike aluste õpet kui ka praktilisi laskeharjutusi. Aine õpiväljundite kohaselt peab õppima ülevaadete nii relvade ja erivahenditega seotud õigusaktidest, nende ohtust käsitlemisest, relva hooldamisest, õiguspärasest ja turvalisest kasutamisest ning suutma täita ettenähtud laskmise normatiivid. (Sisekaitseakadeemia 2015, lk 8)

2015. aasta õppeprogrammis on kriminaal- ja väärteomenetluse temaatika ühendatud ühte õppeainesse „Süüteod ja nende menetlemine”, mille mahuks on 48 kontakttundi. Aine eesmärgiks on kujundada õppurites teadmised süütegudest, karistusõiguse kohaldamise ja süüteomenetluse põhimõtetest ning süütegude menetlemisest. Uues õppeprogrammis rõhutati kriminaal- ja süüteomenetluse võrdlevat käsitlust, samuti tõendite kogumise planeerimist ning karistusõiguse olemust. (Sisekaitseakadeemia 2015, lk 5)

Õppeaine „Haldusmenetlus ja riiklik järelevalvemenetlus” maht on 36 kontakttundi. Aine eesmärgiks on anda õppuritele teadmised haldusmenetluse põhimõtetest ja põhimõtetest ning seosest korrakaitseõigusega. Aine juures on eraldi toodud välja avaliku korra eest vastutava isiku mõiste. Samuti on selles rõhutatud riikliku järelevalvemenetluse piiritlemist süüteomenetlustest, õiguste kaitse ja inimväärikuse tagamise põhimõtteid, selgitamis- ja teavitamiskohustust, dokumenteerimist ja koostööd järelevalvemenetluses. (Sisekaitseakadeemia 2015, lk 4)

Õppeaine „Kriminalistika” mahuks on 18 kontakttundi. Selle aine eesmärgiks on kujundada õppurites teadmised kriminalistika kasutamisest süüteomenetluses, sündmuskoha ja asitõendite käitlemise põhimõtetest, ekspertiisi liikidest ja määramisest. Aines käsitleti kriminalistika mõistet, sündmuskoha vaatlust, identifitseerimist, isiku kirjeldamist ja fotoroboti koostamist, fotoaparaadi käsitlemist, trassoloogiliste jälgede avastamist ja talletamist, kiudude, mikroosakeste ja bioloogilise materjali kogumist ja ekspertiiside korraldamist. (Sisekaitseakadeemia 2015, lk 5–6)

Piirivalve valdkonna kohta on 2015. aasta õppeprogrammis erinevalt varasemast vaid üks õppeaine „Piirihaldus”; mille maht on 48 tundi. Aine eesmärgiks on anda õppuritele teadmisi piirivalvealastest rahvusvahelistest õigusnormidest ning oskusi õigusnormidest tuleneva rakendamiseks. Sisuliselt on ainesse integreeritud kolm eelmise õppeprogrammi piirivalvevaldkonna õppeaine sisu, samas on piirivalve temaatika õpetamise maht tundides uues õppeprogrammis vähenenud. (Sisekaitseakadeemia 2015, lk 6)

Õppeaine „Põhiõigused- ja vabadused” maht on 8 kontakttundi. Aine eesmärgiks on anda ülevaade rahvusvahelisest kaitsest ja kujundada õppurites oskusi eetilisel toime tulla erinevates olukordades. Aines õpetatakse põhiseadust ja teisi rahvusvahelisi põhiõiguseid käsitlevaid dokumente, põgenikekaitse printsiipe ja varjupaiga taotlemise protseduuri. (Sisekaitseakadeemia 2015, lk 4)

Õppeaine „Siseriiklik ja rahvusvaheline politseikoostöö” eesmärk on kujundada õppuritel teadmised politsei ja piirivalve siseriiklikust ja rahvusvahelisest koostööst. Aine maht on 8 kontakttundi. (Sisekaitseakadeemia 2015, lk 6–7)

Infosüsteemide kasutamist käsitleb õppeaine „Politsei ja piirivalve infovarad”, mille mahuks on 8 kontakttundi. Aine eesmärgiks on anda ülevaade politsei ja piirivalve infovaradest ja nende kasutamise põhimõtetest. Lisaks teoreetilisele teemaga seonduvale teoreetilisele poolele, õpetatakse aine raames teostama infootsinguid politsei poolt kasutatavatest infosüsteemidest. (Sisekaitseakadeemia 2015, lk 7)

Eetikaga seotud teemasid käsitleb õppeaine „Eetika, erinevad kultuurid ja tavad”, mille maht on 12 kontakttundi. Aine eesmärgiks on kujundada õppurites oskusi eetilisel toime tulla erinevates olukordades ja suhtlemiseks inimestega tulenevalt nende kultuurilisest, rahvuslikust või religioosest taustast. (Sisekaitseakadeemia 2015, lk 8)

2015. aasta õppeprogrammis on uueks aineks „Politsei tegevuse üldpõhimõtted, alused ning korraldus” mahuga 12 tundi. Aine eesmärgiks on anda ülevaade politsei tegevuse põhimõtetest, alustest ja korraldusest, Politsei- ja Piirivalveameti ja selle struktuuriüksuste toimimisest ja ülesannetest, politseiteenistuse regulatsioonist. Selles õppeaines õpetatakse ka ametikirjade koostamist ja vormistamist, mida varasemalt õpetati aine „Ametikeel. Dokumendihaldus” raames.

Uurides kehtivat õppeprogrammi võib väita, et õppeprogramm vastab mitmetele peamistele töö teoreetilises osas toodud nõuetele (Vodde, 2009, p. 20; Baker, 2011, pp. 123, 127):

- Viia koolitatavaid kurssi ja harjutada politsei töö orientatsiooni ja iseloomuga, sh kogukonnakeskse politseitöö ja politseitöö eetikaga – uues õppeprogrammis aine „Politsei tegevuse üldpõhimõtted, alused ning korraldus”, samuti õppekavas politseitöö eetikat, samas kogukonnakeskse politseitöö põhimõtteid ei ole õppeprogrammis eraldi välja toodud.
- Tutvustada politseiorganisatsiooni ja töökorraldust – see temaatika on samuti kaetud õppeainega „Politsei tegevuse üldpõhimõtted, alused ning korraldus”.
- Õpetada politseitööks vajalikke teadmisi ja oskuseid – õppeprogrammis õpetatakse paljusid igapäevases politseitöös vajalikke oskuseid, sh sunni kohaldamine, erivahendite ja relvade kasutamine, tegutsemine sündmustkohal, tõendite kogumine, süütegude menetlemine, dokumentide kontrollimine jne.
- Suurendada koolitatava enesekindlust kriitilises olukorras tegutsemisel – politseitaktika ja turvalisuse teemasid õpetatakse küllaltki suures mahus, mis täidab seda eesmärki.
- Tagada koolitatava turvaline töötamine politseiametnikuna – politseitaktika ja turvalisuse teemasid õpetatakse küllaltki suures mahus, mis täidab seda eesmärki.

Samal ajal ei ole õppeprogrammi analüüsi tulemuste järgi käsitletud järgmiseid teemasid (Vodde, 2009, p. 20; Baker, 2011, pp. 123, 127):

- Arendada isikupõhiseid kompetentse, sh enesejuhtimine, stressiga toimetulek – õppeprogrammis ei ole nende teemade õpetamist välja toodud.
- Standardiseerida protsesse ja suurendada efektiivsust – õppeprogrammi analüüsi põhjal ei ole võimalik välja selgitada, kas koolitusega nende eesmärkide saavutamist taotletakse.
- Suurendada moraali ja distsipliini – õppeprogrammi analüüsi põhjal ei ole võimalik välja selgitada, kas koolitusega nende eesmärkide saavutamist taotletakse.

Järgnevalt on toodud välja Politsei- ja Piirivalveameti põhimääruses toodud ameti põhiülesanded ja nende kokkulangevus mittepõlitseilise haridusega politseiametnike täienduskoolituse teemadega. See võimaldab hinnata, millises ulatuses on

täienduskoolitusega kaetud peamised ülesanded, millega politseiametnikud peavad tegelema (Politsei ..., 2014):

- Süütegude ennetamine ja riikliku järelevalve teostamine õigusaktides sätestatud juhtudel ja korras – teemat on käsitletud õppeainetes „Politsei tegevuse üldpõhimõtted, alused ning korraldus”, „Haldusmenetlus ja riiklik järelevalvemenetlus”, „Politsei ja piirivalve infovarad”, „Vahetu sunni kohaldamine”, „Erivahendid ja teenistusrelvad”.
- Süütegude menetlemine ja karistuste täideviimine õigusaktides sätestatud juhtudel ja korras – „Süüteod ja nende menetlemine”, „Kriminalistikatehnika”.
- Isiku identiteedi haldamine ning dokumentide ja tegevuslubade väljaandmine õigusaktides sätestatud juhtudel ja korras – „Politsei ja piirivalve infovarad”.
- Migratsiooni- ja piirihalduse korraldamine – „Piirihaldus”.
- Otsingu- ja päästetööde tegemine ning merereostuse avastamise ja likvideerimise korraldamine õigusaktides sätestatud juhtudel ja korras – ei ole õppekavaga kaetud.
- Kaitsealuste isikute kaitsmine ning määratud objektide valvamine õigusaktides sätestatud juhtudel ja korras – ei ole õppekavaga kaetud.
- Ameti ülesannete täitmiseks vajaliku koostöö arendamine teiste riigiasutuste, kohaliku omavalitsuse üksuste, valitsusväliste organisatsioonide, avalikkuse ning välisriikide asjaomaste ametiasutuste ja rahvusvaheliste organisatsioonidega – „Siseriiklik ja rahvusvaheline politseikoostöö”.
- Ameti tegevusvaldkonnas Euroopa Liidu õigusaktist või muust rahvusvahelisest kohustusest tuleneva riikliku kontaktpunkti ülesannete täitmine – ei ole õppekavaga kaetud.
- Ameti arengudokumentide väljatöötamine ning ettepanekute tegemine ameti tegevusvaldkonnaga seotud poliitikate ja arengudokumentide, tegevusvaldkonda reguleerivate õigusaktide ja standardite väljatöötamiseks või muutmiseks, arvamuse andmine ameti 3 tegevusvaldkonda puudutavate õigusaktide eelnõude kohta ning osalemine nende väljatöötamisel – ei ole õppekavaga kaetud.
- Muude ameti tegevusvaldkonnaga seotud tasuliste teenuste osutamine õigusaktides sätestatud korras, kui selle tegevusega ei takistata põhiülesannete täitmist – ei ole õppekavaga kaetud.
- Muude seadusest ja selle alusel antud õigusaktidest tulenevate ülesannete täitmine – ei ole õppekavaga kaetud.

Eelneva põhjal saab järeldada, et mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õppeprogrammis on kaetud olulisemad Politsei- ja Piirivalveameti ülesannetega seotud teemad. Kuigi mitmete Politsei- ja Piirivalveameti ülesannete täitmist täienduskoolitusel ei käsitleta, on siiski nende puhul tegemist spetsiifilisemate ülesannetega, mille käsitlemine baaskoolitusel ei ole ilmselt otstarbekas.

Järgnevalt võrreldakse omavahel aastatel 2012–2014 kehtinud ja alates 2015.a kehtivat õppeprogrammi. Tuuakse välja erinevused õppeainetes ja nende mahtudest. Võrdlus on esitatud tabelis 6.

2011–2014.a kehtinud õppekavas oli õppeaine „Vahetu sunni kohaldamine” asemel õppeaine „Sunni rakendamise õiguslikud alused ja taktika ning enesekaitse”, mille maht oli 8 kontakttunni võrra suurem võrreldes praeguse õppekavaga.

Õppeaine „Erivahendid ja teenistusrelvad” oli ka 2011–2014.a õppekavas. Aine kontakttundide maht on jäänud muutumatuks. Varasemas õppekavas ei olnud õpiväljundina eraldi välja toodud erivahendite käsitlemist reguleerivatest õigusaktidest ülevaate omamist.

Tabel 6. Mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse 2012.-2014. aastal kehtinud ja 2015. aastast kehtiva õppeprogrammi võrdlusi (Sisekaitseakadeemia, 2011, 2014)

Õppeained 2015.a õppekavas	Maht 2015.a õppekavas	Õppeaine 2011-2014.a õppekavas	Maht 2011-2015.a õppekavas
Politsei tegevuse üldpõhimõtted, alused ning korraldus	12	Ametikeel. Dokumendihaldus	4
Põhiõigused ja -vabadused	8	Inimõigused ja põhiõigused.	4
Haldusmenetlus ja riiklik järelevalvemenetlus	36	Haldusmenetlus ja Politsei järelevalvemenetlus	12
Süüteod ja nende menetlemine	48	Kriminaalmenetlus Väärteomenetlus Karistusõiguse üldosa Süütegude kvalifitseerimine	36 24 14 24
Kriminalistikatehnika	18	Kriminalistikatehnika	18
Piirihaldus	48	Dokumentide kontroll, isiku tuvastamine Piirivalvevaldkonda reguleerivad õigusaktid Piiri kontroll (teenistuse põhiprintsiibid, taktikad, meetodid)	12 8 30
Siseriiklik ja rahvusvaheline politseikoostöö	8	Siseriiklik ja rahvusvaheline koostöö	8
Politsei ja piirivalve infovarad	8	Ülevaade politsei ja piirivalve infosüsteemidest. E-õppe keskkond IVA	6
Vahetu sunni kohaldamine	62	Sunni rakendamise õiguslikud alused ja taktika ning enesekaitse	70
Eri vahendid ja teenistusrelvad	40	Eri vahendid ja teenistusrelvad	40
Eetika, kultuurid ja tavad	12	Eetika Erinevad kultuurid ja tavad	4 6
		Esmaabi	8

Süütegude ja nende menetlemisega seonduvat temaatikat käsitleti 2011–2014.a õppekavas märgatavalt suuremas mahus. Nimetatud õppekavas oli antud temaatika jagatud 4 õppeaine vahel, samas kui uues õppekavas on kogu temaatika koondatud õppeainesse „Süüteod ja nende menetlemine”. Lisaks sellele, et olid eraldi õppained kuritegude ja väärtegude kohta, olid seal veel õppeained „Karistusõiguse üldosa” (14 tundi) ja „Süütegude kvalifitseerimine” (24 tundi). Karistusõigus üldosa aine eesmärgiks oli kujundada õppurites teadmised karistusõiguse kohaldamise põhimõtetest. Aines käsitleti karistusõiguse, sh karistuse määramise põhimõtteid. Süütegude kvalifitseerimise aine eesmärgiks oli kujundada õppuritel teadmised erinevatest süütegudest ning oskused

erinevate süüteoüksuste kvalifitseerimiseks. Aines käsitleti erinevaid süütegude liike. (Sisekaitseakadeemia 2011, lk 9)

Õppeaine „Haldusmenetlus ja riiklik järelevalvemenetlus” asemel oli eelmises õppeprogrammis aine „Haldusmenetlus ja Politsei järelevalvemenetlus”, mille maht oli kontakttundide arvu poole kolm korda väiksem.

2011–2014. aasta õppeprogrammis oli sarnaselt eelneva õppeprogrammiga aine „Kriminalistika”. Aine maht on jäänud samaks (18 kontakttundi), samuti ei ole olnud muutusi selle eesmärgis ja sisus.

Piirivalve valdkonna kohta on 2011–2015. aasta õppeprogrammis erinevalt praegusest kolme erinevat õppeainet. Nendeks olid „Dokumentide kontroll, isiku tuvastamine” (12 kontakttundi), „Piirivalvevaldkonda reguleerivad õigusaktid” (19 kontakttundi) ja „Piiri kontroll (teenistuse põhiprintsiibid, taktikad, meetodid)” (30 tundi). Õppeaines „Dokumentide kontroll, isiku tuvastamine” käsitleti erinevat liiki dokumente, dokumentide kontrollimist ja isiku tuvastamist. Õppeaine „Piirivalvevaldkonda reguleerivad õigusaktid” eesmärgiks oli, et õppurid omandavad uusi teadmisi piirivalvealastest rahvusvahelistest õigusnormidest ning uusi oskusi õigusnormidest tulenevate protseduurireeglite rakendamiseks. Aines käsitleti Schengeni õigusruumi ja piirieskirja, integreeritud piirihalduse põhimõtteid, Dublini määrust, erinevaid viisatüüpe ja ühtset viisapoliitikat. Õppeaine „Piiri kontroll (teenistuse põhiprintsiibid, taktikad, meetodid)” eesmärgiks oli kujundada õppuritel teadmised ja oskused maismaapiiril (sh jõe- ja järvepiiri) patrull- ja vaatlustegevuse teostamiseks ning maismaa piiripunktides piirikontrolli läbiviimiseks. (Sisekaitseakadeemia 2011, lk 12) Kokku on piirivalve valdkonna õppemaht uues õppekavas vähenenud 2 kontakttunni võrra.

Eelmises õppeprogrammis oli õppaine „Põhiõigused- ja vabadused”, asemel õppeainega „Inimõigused ja põhiõigused”. Kui 2015. a õppekavas on selle aine mahuks 8 kontakttundi, siis 2011–2014. a õppekavas oli see 4 kontakttundi.

Õppeaine „Siseriiklik ja rahvusvaheline politseikoostöö” oli sarnaselt praegusele õppekavale ka aastatel 2011–2014 kehtinud õppekavas. Ainemaht kontakttundide osas on jäänud samaks, mõlemas õppekavas 8 kontakttundi.

Õppeaine aine „Politsei ja piirivalve infovarad” asemel oli eelmises õppeprogrammis sellega sisult sarnane õppeaine „Ülevaade politsei ja piirivalve infosüsteemidest. E-õppe keskkond IVA”. Vanas õppeprogrammis oli aine maht 2 kontakttunni võrra väiksem.

Eetikapõhimõtteid käsitleti aastatel 2011–2014 kehtinud õppeakavas kahes õppeaine: „Eetika” (4 kontakttundi) ning „Erinevad kultuurid ja tavad” (6 kontakttundi). Kontakttundide arvu järgi oli eetika temaatika õpetamine varasemas õppeakavas 2 kontakttunni võrra väiksemas mahus.

Õppeainet „Ametikeel. Dokumendihaldus” uues õppeprogrammis enam ei ole. Uuest õppeprogrammist on välja jäänud ka õppeaine „Esmaabi”.

Õppeprogrammide võrdluse tulemusena saab väita, et uus õppeprogramm on mahu poolest veidi väiksem, sisaldades vähem kontakttunde ja õppeained. Mitmed õppeained on võrreldes varasema programmiga ühendatud. Kui peamiste praktiliste oskuste (vahetu sunni kohaldamine, erivahendid) maht ei ole väga palju muutunud, siis õpetatakse uues õppeprogrammis tunduvalt rohkem haldus- ja järelevalve menetlust ning politsei tegevuse üldpõhimõtteid. Samas on tunduvalt vähendatud süütegude menetlemisega seonduvat temaatikat.

Oluline on märkida, et mõlemad mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õppeprogrammid on koostatud Sisekaitseakadeemia õppejõudude ja Politsei- ja Piirivalveameti valdkondlike ametnike vastavates töörühmades, otsese õppeprogrammi sisendi andjaks on olnud tellija ehk Politsei- ja Piirivalveamet, õppeprogrammile pedagoogilise väljundi andjaks on Sisekaitseakadeemia õppejõud.

3.2. Intervjuude tulemused

Käesolevas alapeatükis esitatakse intervjuude tulemuste analüüs. Analüüs on esitatud küsimuste järjekorras. Intervjueeritavate vastustest tehakse kokkuvõtte. Intervjuu tulemuste arutelu ja järeldused on esitatud alapeatükis 3.3.

Intervjueeritavatel paluti esimesena nimetada paar kõige vajalikumat oskust politseitöös. Selle kohta oskas vastuse anda kolm intervjueeritavat. Nimetati professionaalsust, enesevalitsemist, kiiret reageerimis- ja otsustusvõimet, ohu ennetamist, suhtlemisoskust, kuulamisoskust, koostöövõimet. Spetsiifilisematest oskustest toodi välja menetlustoimingute tegemise oskus.

Järgnevalt esitati küsimused kogukonnakeskse ja probleemikeskse politseitöö käsitlemise kohta täienduskoolitusel. Kõik aastatel 2012–2014 täienduskoolituse osalenud intervjueeritavad väitsid, et probleemikeskset politseitööd neile koolituse käigus ei õpetatud, kuid siiski tutvustati neile kogukonnakeskse politseitöö põhimõtteid. Kogukonnakesksest politseitööst räägiti piirkondliku politseitöö juures, kuid seda teemat ei käsitletud õppeainetes läbivalt. 2015. a täienduskoolitusel osalenud intervjueeritavate sõnul käsitleti koolitusel ka probleemikeskset politseitööd. Aastal 2015 olid nii kogukonnakeskne- kui probleemipõhine politseitöö intervjueeritavate väitel läbivalt mitmete ainete koosseisus. Üks intervjueeritavatest siiski märkis, et probleemikesksest politseitööd käsitleti vähe. Kogukonnakeskse politseitöö osas soovitati koolituse osalenutel lugeda Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori asetäitja Joosep Kaasiku selleteemalist uurimistööd.

Intervjueeritavate seisukohad selle kohta, kas koolitusel õpetati neile probleemilahendamise oskust, olid lahknevad. Osa aastastel 2012–2014 täienduskoolitusel osalenutest nõustus sellega, kuigi mõnedel juhtudel võis vastustest aimata, et intervjueeritav ei olnud võib-olla täpselt aru saanud, mida probleemilahendamise all mõisteti: „*Juhiti tähelepanu enda kehtestamisele ja korrektsele käitumisele.*” (Intervjuu 1) Selle kõrval avaldati seisukohti, et probleemide lahendamise õpetamisel ei õpetatud mitte probleemile iseseisvat lahendust leidma, vaid käituma olukordades ettemääratud viisil. „*Õpetati käituma stampmallide järgi.*” (Intervjuu 2). Ka 2015. a täienduskoolitusel osalejate seas leidis vastajaid, kelle väitel õpetati probleemilahendust väga vähe. Siiski oli ka vastuseid, mille põhjal võib arvata, et probleemilahenduse õpetamisel on hakatud pöörama rohkem tähelepanu, sest osati tuua mitmeid konkreetseid näited selle kohta. „*Erinevates ainetes olid grupitööd probleemi tuvastamisel ja selle lahendusprotsessi väljatöötamiseks. Toimus praktiline alaealise õigusrikkuja tegevuse arutelu omavalitsuse ja lapsevanema juuresolekul (kooli poolsed näitlejad) ja erinevates ainetes probleemide lahendamine kirjalikus vormis paberil.*” (Intervjuu 7). Probleemilahendamise oskust õpetati seose politsei ja kodanike elanike vaheliste kontaktide ja politseitegevuse mõjudega.

Tabelis 7 on toodud kokkuvõtte täienduskoolitusel osalenute hinnangute kohta erinevate teemade käsitlemisest koolitusel. Tabelis on lahtrites esimesena toodud 2012-2014 täienduskoolitusel osalenute ja teisenä 2015. a koolitusel osalenute arv.

Tabel 7. Mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitusel osalenute hinnangute jaotus teemade käsitlemisele, täienduskoolitusel osalenud vastanute arv (autori koostatud)

Teema	Väga hea	Hea	Rahuldav	Mitterahuldav
Politsei tegevuse üldised põhimõtted	1+0	1+2	3+2	0+0
Haldusmenetlus	0+0	0+1	5+2	0+1
Isiku põhiõigused- ja vabadused	0+2	1+2	4+0	0+0
Politseitaktika ja sunni rakendamine	1+0	4+4	0+0	0+0
Relvade ja erivahendite kasutamine	1+2	4+2	0+0	0+0
Kriminalistikatehnika	1+1	4+3	0+0	0+0
Politsei infosüsteemid	0+0	0+0	5+3	0+1
Dokumentide kontrollimine ja isiku tuvastamine	0+1	1+0	4+1	0+1
Süütegude menetlemine	0+0	4+2	1+2	0+0
Politseitöö eetika	0+0	5+4	0+0	0+0
Siseriiklik ja rahvusvaheline politseikoostöö	0+0	0+1	5+2	0+1

Kui vaadata intervjueeritavate hinnanguid täienduskoolitusel õpetatud teemade kohta, siis võib üldistavalt väita, et peamiselt peeti teemade õpetamist heaks või rahuldavaks. Üksikutele juhtudel anti teemade kohta mitterahuldavaid hinnanguid, kusjuures kõik mitterahuldavad hinnangud anti 2015.a koolitusel osalenute poolt. Positiivse poole pealt saab mainida, et hinnanguid „väga hea” oli rohkem kui mitterahuldavaid hinnanguid (vt tabel 7)

Kõige kõrgemaid hinnanguid anti politseitaktika ja sunni rakendamise, relvade ja erivahendite kasutamise ning kriminalistikatehnika teemade kohta. Võib väita, et nende teemade puhul on tegemist praktilisemate ja politseitöös igapäevaselt enamkasutatavate teemadega. Nende teemade maht õppeprogrammis on suhteliselt suurem, mida ka intervjueeritavad vastustest ära märkisid. Koolitusel osalenud olid rahul ka nende teemade praktilisema käsitlemisega. Politseitaktika ja sunni rakendamise kohta arvati, et „*Me tegime palju praktilisi harjutusi ja trenni*“ (Intervjuu 4). „*Praktiline koolitus ja head instruktorigid. Väga hea vaheldus ülejäänud ainetele, mis põhiliselt oli üsna kuiv klassiruumis istumine*“ (Intervjuu 5). Seda teemat peeti huvitavaks, mis toob välja isiku pingetaluvuse ja koordineerimisvõime. Negatiivse poole pealt tõi üks 2015.a koolitusel osalenu välja segaduse õppejõuga politseitaktika ja sunni rakendamise õpetamisel, mis seisnes selles, et ei olnud selge, kuidas jagunes selle teema õpetamine õppejõudude vahel.

Relvade ja erivahendite kasutamise teemat kiideti samuti selle praktilisuse ning ka huvitavuse ja huvitavalt õpetamise eest. „*Õppejõud oskas niigi huvitav teemat väga huvitavalt edasi anda. Praktilised laskeharjutused meeldisid ja olid väga huvitavad. Heaks laskjaks muidugi ei saa sellise ajaga, aga natuke sai proovida ja mingi tunnetuse ning ettekujutuse*“ (Intervjuu 4). „*Laskmine meeldis*“ (Intervjuu 5) Positiivsena märgiti, et nimetatud teemat käsitleti koolitusel osalejate jaoks põhjalikult ja arusaadavalt. „*Õppejõud teeb üksipulgi selgeks, kui pole enne relva näinud, siis seal saab ka katsuda ning nutad ja lased*“ (Intervjuu 9).

Ka kriminalistika tehnika ainet peeti väga huvitavaks, kuigi selle puudusena toodi välja, et kursus oli väga tihe ja selle pärast jäi osade teemade peale vähe aega. „*Mulle meeldis, et sai palju huvitavaid ja kasulikke teadmisi. Mul endal ilmselt ei lähen neid praktilises töös vaja, aga on kasulik teada. Annab ettekujutused, mida eksperdid teevad ja mida neilt oodata võib*“ (Intervjuu 3).

Politseitöö eetika teema õpetamist hindasid kõik intervjuueeritavad heaks. Avaldati arvamust, et see teema on väga huvitav, kuid selle maht õppekavas on väike. „*Huvitav, oleks rohkem tahtnud*“ (Intervjuu 6).

Süütegude menetlemise õpetamist pidasid enamus täienduskoolitusel osalemist heaks, kuigi 2015. a osalenute hinnangud on selle kohta mõnevõrra madalamad. Kursust peeti samal ajal põhjalikuks, kuid märgiti ka seda, et kursuse maht takistas paljude teemade käsitlemist. „*Enamus aineid oli kiirkorras asjast ülekäimine. Menetluse kohta võeti asjad põhjalikult ja üksikasjalikult läbi. Tehti selgeks, kuidas protokoll koostada ja muid asju vormistada*“ (Intervjuu 3). „*Põhjalik kursus*“ (Intervjuu 5). Selle teema juures on probleemiks veel kursusel osalejate erinevad eelteadmised, mistõttu osadel kursusel osalenutele ei pakkunud see teema kuigi palju uut. Pakuti välja, et seda ainet tuleks õpetada diferentseeritult vastavalt õppija ametikohale „*Krimkadele eraldi süüteomenetlus ja patrullpolitseinikele eraldi väärteomenetlus, tase väga erinev juura lõpetanud inimesele igav*“ (Intervjuu 6).

Suhteliselt madalamad hinnanguid anti politsei tegevuste üldiste põhimõtete, haldusmenetluse, isiku põhiõiguste ja vabaduste, politsei infosüsteemide, dokumentide kontrollimise ja isiku tuvastamise ning siseriikliku ja rahvusvahelise politseikoostöö kohta. Siiski võib välja tuua, et isiku põhiõiguste ja vabaduste õpetamise juures on 2015. a

koolitusel osalenute hinnangud positiivsemad, mis viitab olukorra paranemisele selles valdkonnas. Võib arvata, et see on seotud kompetentse õppejõu rakendamisega, kes suutis valdkonna meeldejäävaks muuta. „*Väga targalt lahendatud ettekanne ,huvitav oli see ,et loeng mõlkus meeles ka õhtul*“ (Intervjuu 9).

Politsei tegevuste üldiseid põhimõtteid peeti liialt üldiseks teemaks ning leiti, et sellest on vähe praktilist kasu. „*Sellised üldised teemad, kindlasti on neid ka vaja, aga igapäevases töös otseselt nagu vaja ei lähe*“ (Intervjuu 3). „*Andis ülevaate, mis on politsei ja mida teeb ja mis õigused ja seadused*“ (Intervjuu 4). 2015.a koolitusel osalenud väljendasid võrdlemisi negatiivses toonis arvamust, et neile jäi koolituse põhjal mulje, et politseiametnik on klienditeenindaja.

Haldusmenetluse aines ei olnud aastatel 2012–2014 koolitusel osalenud rahul õppejõuga, kes käsitles teemat liialt teoreetiliselt. „*Õppejõud rääkis palju teooriat. Näiteid reaalsest elust oli vähe*“ (Intervjuu 4). Ka 2015. a ei ole see probleem paranenud, sest kurdeti õppejõu kuiva ja igava esituse üle. „*Puhtalt Power Pointi mahalugemine*“ (Intervjuu 9).

Politsei infosüsteemide ainet kritiseeriti selle väikese mahu tõttu, arvati, et seda teemat peaks põhjalikumalt õpetama. „*Nii lühikese ajaga ei jõudnud suurt midagi selgeks saada. Selle kohta oleks pidanud rohkem tunde olema. Neid andmebaase on meiesugustel kontoriinimestel vaja*“ (Intervjuu 5). „*Väga palju mahukat infot ,õppejõust oli kahju*“ (Intervjuu 6),

Dokumentide kontrollimise ja isiku tuvastamise kohta arvati, et selle teema käsitlemiseks on tunde liiga vähe. „*Materjal võeti väga kiiresti läbi, palju asju jäi tundides segaseks*“ (Intervjuu 4). 2015. a koolitusel osalenute seas tekitas see teema kõige mitmekesisemaid arvamusi. Üks intervjuueeritavatest hindas selle aine õppejõudu positiivselt „*5+ näha ,et õppejõud on oma ala professionaal ning täiendab end pidevalt või vähemalt on piiril toimuvaga kursis, elulised näited*“ (Intervjuu 6). Samas kaks intervjuueeritavad hindasid selle teema käsitlemist ebapiisavaks, väites et ei õnnestunud sellest valdkonnast aru saada.

Siseriikliku ja rahvusvahelise politseikoostöö kohta väljendati arvamust, et teema on keeruline ning õppejõud rääkis seda igavalt. „*Minu jaoks oli see keeruline teema ja jäi segaseks*“ (Intervjuu 4). „*Õppejõud tundus igav ja see ei aidanud mitte kuidagi kaasa niigi üsna raske teema selgemaks saamisele*“ (Intervjuu 5). Veel toodi probleemina välja, et edastavat infot on väga palju, kuid selle edasiandmiseks mõeldud tundide maht on väike.

Enamus intervjueeritavatest ei osanud kahjuks välja tuua, kas õppeprogramm peaks sisaldama veel teemasid, millest koolituse käigus ei räägitud või peaks koolituselt osa teemasid välja jätma. Üks intervjueeritavatest avaldas arvamust, et koolitus võiks olla praktilisem ja võiks olla rohkem harjutusi ning peaks mõtlema selle peale, et peaks jätma välja osa teemadest, mida koolituse maht ei võimalda pikemalt selgitada (Intervjuu 3). Üks 2015. a koolitusel osalenutest, et oleks soovinud esmaabi õpetamist (Intervjuu 9). Samuti märgiti, et oleks võinud rohkem käsitleda piirivalvetööd ja dokumendikontrolli (Intervjuu 6). Tõdeti ka seda, et vajalikud teemad on individuaalsed ja seetõttu on keeruline leida kõigile sobivat lahendust. „*See suhteline, kui oled lõpetanud lennuakadeemia, siis on kõik uus, kui piirivalvur, siis krimka uus, kui politseinik, siis piirivalve uus*“ (Intervjuu 8).

Kui koolitusel osalenutelt küsiti, milliste teemad õpetamist võiks õppeprogrammist välja jätta, arvas üks intervjueeritavatest, et võiks jätta välja politseikoostöö teemad õpetamise (Intervjuu 5). Ülejäänud intervjueeritavad ei osanud täpsemalt välja tuua teemasid, mida peaks täienduskoolitusest välja jätma.

Järgmisena küsiti, et millistest oskuste puhul intervjueeritavad tunnevad, et täienduskoolituse läbimise järel jäi nendest praktilises politseitöös vajaka. Selle kohta enamus intervjueeritavaid vastas, et probleeme ei olnud. „*Kuna töötan kontoris ja otseselt põllul ei tööta, siis sain aimu tegelikust politseitööst, minule andis täieliku ülevaate*“ (Intervjuu 2). „*Mul on praktikat üle 20 aasta, tulistan igas olukorras vabalt puusalt*“ (Intervjuu 1). Selle kõrval avaldati arvamust, et politseitöö erinevatest valdkondadest üldisele ülevaate andmise kõrval võiks õpetada teemasid, mida kontoritööd tegeval politseiametnikel rohkem vaja läheb. „*Minu arvates võiks meiesugustele õpetada rohkem midagi sellist, et mis meil aitaks oma töös paremini hakkama saada. Juba ütlesin, et andmebaaside kohta rohkem võinuks olla. Näiteks psühholoogiast võiks olla midagi, või siis kuidas tööd paremini korraldada, et tööstressiga hakkama saada*“ (Intervjuu 5). Veel märgiti, et praktilise töö jaoks oleks võinud õpetada rohkem menetlust (Intervjuu 6, 8).

Õppemethodikat pidasid intervjueeritavad rahuldavaks ja väga suuri probleeme nad selle juures välja tuua ei osanud. Siiski mainiti seda, et osa õppejõudusid käsitles teemalt liiga kuivalt, võinuks olla rohkem praktilisi näited, praktilisi harjutusi ja teooria seostamist reaalse eluga. Olles soovitud ka rohkem grupitöid ja kehaliselt aktiivseid tegevusi. Positiivsena toodi välja, et õppijatesse suhtuti kui täiskasvanutesse. Negatiivsena toodi välja, et osade ainete maht oli liiga väike ja teemasid nende raames liiga palju. „*Osa aineid*

olid väga tihedalt materjali täis tuubitud, vähe näiteid ja minnakse kiiresti uute asjade juurde edasi. Niimoodi on raske jälgida ja ei saa õieti midagi selgeks.“ (Intervjuu 3) „*Liigne kiirustamine ja tihe programm“* (Intervjuu 4). „*Õppejõud pingutasid ,et anda selle vähese ajaga parim, kuid oli näha, et oli meeletu aja puudus“* (Intervjuu 6). Metoodikat kritiseeriti veel selle ebaühtluse tõttu ainete lõikes ning väideti, et selle puhul ei arvestata piisavalt õppijate vajadustega. „*Õppejõududel oma plaan ,nad ei saanud arvestada politseitöö eripäraga“* (Intervjuu 9).

Õppeprotsessis teiste õppijate varasemale teadmisele ja kogemusele tuginemist pidasid aastatel 2012–2014 koolitusel osalenud väheseks või üldse olematuks. Põhjusena toodi välja, et selleks oli tundides vähe aega. „*Eriti ei tuginetud, põhimõtteliselt ei jäänud eriti aega, et keegi saaks hakata oma kogemustest rääkima“* (Intervjuu 5). „*Väga tihti õppejõud vuristas oma jutu ette, diskussiooni oli vähe“* (Intervjuu 4). 2015.a täienduskoolitusel osalenud aga märkisid, et õppijate teadmisi ja kogemusi võeti arvesse. „*Kuna meie kursusel olid kõik kogemusega ametnikud, siis toimusid sageli arutelud eluliste näidete varal“* (Intervjuu 7). „*Kuna kõik olid erinevatest valdkondadest inimesed, siis oli huvitav neid kuulata, kes juba töötasid süsteemis ja olid mingi kogemuse saanud“* (Intervjuu 9).

Kursusel osalejad vastasid, et rühmatööd kasutati ning seda peeti piisavaks. Selle puhul aga oli probleemiks kõigi kursusel osalejate kaasatus rühmatöösse. „*Kaasati piisavalt, aga tihti olid ühed ja samad, kes rühmatöö ära tegid, nn helgemad pead“* (Intervjuu 2). „*Kasutati sagedasti. Oli rühmasid, kus töö jaotati võrdselt ja rolle vahetati, aga oli rühmasid, kus rollijaotus oli stabiilne ja osa tudengeid ei olnud aktiivsed“* (Intervjuu 7). Rühmatöö kasutamise osas toodi õppeainetest välja eetika, dokumentide kontrollimine ja politseitaktika.

Õppijate huvide ja soovidega arvestamise suhtes ei olnud intervjuueeritavad üksmeelel. Osa vastanuid leidis, et nende huvid said rahuldatud. „*Minu huvid said rahuldatud, ja soovid saada lõpetatud, sain ka“* (Intervjuu 1). Teised kursusel osalenud leidsid, et õppijate huvide ja soovidega arvestamist takistas ajapuudus, kuigi ilmselt oleks õppejõud võimalusel seda teinud. „*Ei olnud aega arvestada, õppeprogramm tuli läbida“* (Intervjuu 2). „*Ilmselt oleks õppejõud arvestanud kui oleks rohkem aega olnud“* (Intervjuu 4). Leiti ka seda, et õppijate huvide ja soovide arvessevõtmine sõltus õppejõust. „*Sõltuvalt õppejõust ja ainemahust. Võimalusel arvestati“* (Intervjuu 7). Võib väita, et 2015. a koolitusel osalenute vastused väljendavad veidi rohkem õppijate huvidega arvestamist.

Koolituse kõige tugevama küljena nimetati selle praktilist poolt. „*Praktilised harjutused ja ülesanded, kuigi neid võinuks rohkem olla. Politseitaktika harjutused, laskmine, sündmuskohal tegutsemine, seal nagu oli rohkem elulisi asju ja see meeldis*“ (Intervjuu 3). „*Enesekaitse, kõigist said laskurid ,lihtsalt ei olnud võimalik viilida*“ (Intervjuu 9). Samuti toodi välja, et osa õppejõudusid oli asjatundlikud ja huvitavad. „*Mõned õppejõud räägivad huvitavalt ja on suurte teadmistepagasiga, tunnevad asja*“ (Intervjuu 4). Osa vastanutest pidas aga koolituse kõige positiivsemaks küljeks selle läbimist kinnitava diplomi saamist või üldse, et sellist koolitust tehakse ja sellel osaleda võimaldatakse. „*Et üldse see võimalus antakse, kui tuled tööle on täielik tume maa, kui just juurat või haldust lõpetanud ei ole*“ (Intervjuu 2). Koolituse tugeva küljena nähti ka sotsiaalsete kontaktide tekkimist. „*Kõige tugevam külg on nõ uue töökogukonna tekkimine, hiljem igas Eestis otsas kergem juba tuttava inimesega asju ajada. Kindlasti tugevus on teadmiste värskendamine ja uute juurde hankimine*“ (Intervjuu 7).

Koolituse kõige nõrgema poolena nimetati kiirustamist ja osade õppejõude praktilise tausta puudumist. „*Liigne kiirustamine*“ (Intervjuu 4). „*Õpetajad, kes ei oma praktilist tausta*“ (Intervjuu 1). „*Kontoris kuivalt töötavad õpetajad, kel puudub praktiline taust*“ (Intervjuu 2). Õppijad oleksid soovinud ka rohkem informatsiooni õppejõudude kogemuse ja enesetäienduse kohta. „*Väga oleks tahtnud õppejõudude eelnevast tööst teada, kas nad reaalselt käivad ennast täiendamas, nt. patrullides või koolitustel, kuidas saavad teada muudatustest, näiteks seadused*“ (Intervjuu 9). Nõrgaks küljeks peeti ka õppejõudude enesekesksust. „*Ja osade õppejõudude liigne enesekesksus. Näiteks loetud aine probleemide lahendamisest, kus õppejõud (tibi PPA st) luges lihtsalt oma enda slide loengus ette. Küsimustele vastamisel aga jäi hätta*“ (Intervjuu 7).

Viimasena küsiti vastajatelt, mida võiks tulevikus koolituse juures muuta. Kõige enam leiti, et õppejõududel peaks olema rohkem kokkupuudet praktilise politseitööga. „*Rohkem praktikuid õpetama, või siis õpetajad võiks käia ka realsel politsei tööl teatud aja tagant*“ (Intervjuu 1). „*Õpetajatele võiks anda võimaluse osaleda 2x kuus politseitöös osa, et ei unustaks reaalsust*“ (Intervjuu 2). Veel avaldati arvamust, et teemade käsitlemiseks peaks koolitusel olema rohkem aega. „*Teemad võeti läbi kiirkorras, rohkem aega, aga meeldis osa õppejõudude hea eelnev ettevalmistus tundideks slaidprogrammi näol*“ (Intervjuu 3). Seetõttu peeti vajalikuks muuta koolituse mahtu (Intervjuu 6).

Õppejõududega läbiviidud intervjuudest selgus, et üks intervjuueeritud õppejõududest oli õpetanud mittepõlitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitusel aastatel 2009, 2013 ja 2016, teine aastastel 2015 ja 2016. Kolmas ei osanud täpseid aastaid välja tuua, kuid väitis, et on õpetanud nimetatud täienduskoolitusel pidevalt pikka aega alates õppekava loomisest.

Õppekava koostamise kohta väideti, et Politsei- ja Piirivalveamet esitas õppekava kohta tellimuse ning toimus arutelu teemade ja nende õpetamise mahtude üle. Koostöö Politsei- ja Piirivalveametiga on aegade jooksul varieerunud. *„Olen olnud KHRi õppekava loomise juures olnud suhteliselt algusest peale, algus oli sisukam, hiljem oli koostöö kaootiline, jäi viimasele minutile ja toimus kiirustades, kaasati ka vähe inimesi“* (Intervjuu A). Üks intervjuueeritavatest märkis, et Politsei- ja Piirivalveamet ei andnud täpset sisendit, mida peavad täienduskoolituse lõpetajad oskama. *„PPA erinevad ametnikud koos PPK õppetoolijuhtidega said kokku ning arutasid, mis teemasid oleks vaja õpetada. Täpset sisendit, et mida peab ametnik pärast koolitust teadma/oskama ei tulnud. Olid teada teemad, lõplik ajavahemik“* (Intervjuu C).

Üks õppejõududest viitas probleemile, et täienduskoolitus ei täida oma esialgset eesmärki, sest mitte kõik õppeprogrammi lõpetanud ei asu tööle spetsialistide kohale, mis oli algset koolituse idee. *„KHR idee – õppima asuvad teise kõrgkooli lõpetanud isikud, kes asuvad politseiteenistusse spetsialisti kohale. S.t. ei hakka tegema patrulle, menetlema. Tegelikult kujunes aga nii, et KHR suunatud osad ametnikud asusid pärast õpet teenistusülesandeid täitma tänaval, milleks neil tegelikult vajalikud oskused puudusid“* (Intervjuu C).

Õppejõud avaldasid arvamust, et õppeprogrammis katab õpetatavate teemade poolest sellekohase vajaduse. *„Kui lähtuda sellest, mis on KHRi põhimõtte, siis arvan, et piisavalt. KHRi tulevad juba kõrgharidusega inimesed tööle, kes on mingis valdkonnas tugevad (majandus, IT, Sotsiaaltöö, noorsootöö jne) ning KHR-st saavad ülevaate organisatsioonist, infosüsteemidest, põhiainetest ning süvendatumalt relvastust, enesekaitset, taktikat – kuna nende õppimine peaks olema ühtsetelt alustel koolist ja mahukam võrreldes teiste ainetega“* (Intervjuu A). Teine intervjuueeritud õppejõud leidis pigem, et õpetatavaid aineid on liiga palju ja tuleks kaaluda, kas nende arvu võiks vähendada. *„Kui rääkida KHR-õppekavast siis minu arvates tuleks see tervikuna üle vaadata ja kriitiliselt kaaluda, kas kõiki aineid sellises mahus on ikka vaja õpetada just selle mõttega, kas õppijatel ikka läheb neid teadmisi-oskusi-kompetentse vaja oma*

ametikoהל“ (Intervjuu B). Politsei infosüsteeme õpetanud õppejõud märkis, et 4 tundi ei ole selle teema jaoks piisav maht ja seda teemat on keeruline suurte gruppidega õpetada (Intervjuu B). Ka dokumentide kontrollimist ja erinevaid kultuure õpetav õppejõud märkis, et kursuses on teemasid liiga palju, mistõttu ei jää nende õpetamiseks piisavalt aega (Intervjuu C).

Mõlemad intervjuueeritud õppejõud on kasutanud õppes praktilisi tegevusi teoreetiliste teadmiste kinnistamiseks. Praktilisteks tegevusteks võivad olla kaasuste analüüs, indikaatorvahendi kasutamine, dokumentide täitmine ja praktilised harjutused infosüsteemis.

Praeguse õppeprogrammi nõrgima küljenda märkis üks õppejõududest ühise arusaama puudumist õppekava kontseptsioonist. *„Õppuritele ei selgitata seda piisavalt ning ka osad uued õppejõud ei saa aru, et see pole süvaõpe, vaid ülevaate andmine“* (Intervjuu A). Samuti märgiti, et peaks mõtlema teemade puhul, kas antud tundide mahuga on seda võimalik õpetada ja kuidas sisustada iseseisvat tööd. *„Teiseks- tundub, et osa aineid on ülepaistatud mahuga, osa jälle liiga väikese mahuga“* (Intervjuu B). *„Kindlasti peaks paremini läbi mõtlema iseseisva töö sisustamise, praegu see täiesti puudub“* (Intervjuu A).

Probleeme valmistab ka kursusel osalejate erinev taust, mistõttu õppijate vajadused on erinevad. *„Kursused peaksid olema komplekteeritud enam vähem sama taustaga inimestest mitte aga Tartu Ülikooli juristi hariduse ja õpetaja haridusega isikud. PPA peab hoolikalt läbi mõtlema, mida soovitakse, et KHR lõpetanust saada, kas spetsialisti teatud suunas või ametnikku, kes menetleb jne“* (Intervjuu C).

Probleemi nähti ka selles, et ei ole piisavalt selge õppekava eesmärk. *„Minu arvates pole päris selge see, keda me siis tegelikult õpetame, kas patrullpolitseinikku, piirkonnapolitseinikku, piirivalvurit, lendurit, migratsioonijärelevalveametnikku, uurijat, väärteomenetlejat vm ning milliseid oskusi-teadmisi-kompetentse ehk õpiväljundeid siis KHR- kursuslasel ikka kursuse lõpuks vaja osata on“* (Intervjuu B). Leiti, et Politsei- ja Piirivalveamet täienduskoolituse tellijana peaks rohkem oma vajadustest teada andma ning vajalik oleks üle vaadata õpiväljundid ja hinnata, kas neid on võimalik olemasoleva tundide mahuga saavutada.

Üks õppejõududest avaldas arvamust, et õppekava juures peaksid ained olema koondatud moodulitesse ja seeläbi paremini integreeritud. Samuti peaks teooria olema põimitud praktiliste harjutustega (Intervjuu B).

Üks õppejõududest leidis, et õppekava tugevaim külg on relvastuse, politseitaktika ja enesekaitse õpetamine (Intervjuu A). Samuti märgiti, et piirivalve suund on tugevam (Intervjuu C). Kolmas õppejõududest ei osanud õppeprogrammi tugevaimat külge välja tuua, sest on saanud nimetatud koolitusprogrammi koha palju koolitusel osalenute negatiivset tagasisidet. „*Võib-olla on positiivne lihtsalt see, et taoline võimalus üldse veel senini on, et mittepolitseilise kõrgharidusega inimestel on võimalik kiirendatud korras n-ö politseinikuks saada*“ (Intervjuu B).

3.3. Tulemuste arutelu, järeldused ja ettepanekud

Käesolevas alapeatükis seostatakse õppeprogrammide ja intervjuude analüüsi tulemused teoreetiliste seisukohtadega, tehakse nende põhjal järeldused mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täiendusõppe õppeprogrammi teenistuslike vajadustega vastavuse kohta ning tehakse uue mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õppeprogrammi väljatöötamise kohta töö autori poolt omapoolsed ettepanekud.

Eelneva analüüsi põhjal selgus, et mittepolitseilise haridusega politseiametnike erialase täiendusõppe õppeprogramm vastab suuremas osas töö teooriaosas toodud nõudmistele. Samuti vastab õppeprogramm peamistele Politsei- ja Piirivalveameti põhimäärusest toodud Politsei- ja Piirivalveameti ülesannetele.

Õppeprogrammide analüüsis selgus, et kõige suuremas mahus õpetatakse politseitöö taktikat, tegutsemist sündmuskohal ning relvade ja erivahendite kasutamist. Selline õppeprogrammi jaotus on vastavuses Kratcoski (2007, p. 10) seisukohtadega politseiametnike baaskoolitusest, mille kohaselt tuleb õpetada suhteliselt suures mahus oskuseid, mida läheb praktilises politseitöös kõige enam vaja ning, mis tagavad politseiametnikule turvalise töötamise. Nende oskuste õpetamisele suure tähelepanu pööramist võib pidada põhjendatuks ka seetõttu, et eeldatavalt on need oskused ilma politseihariduseta isikutel äärmiselt madalad või puuduvad üldse.

Samas on õppeprogrammi enamus õpiväljunditest suunatud teoreetiliste teadmiste, mitte praktiliste oskuste arendamisele. Seda võib põhjendada koolituse väikse mahu ja

vajadusega tutvustada koolitusel osalejatele politseitööd terviklikult. Sellisel viisil saadaksegi paljusid teemasid käsitleda vaid sissejuhatavalt ja anda õppijatele teadmisi valdkonna üldalustest, mitte õpetada nendes valdkondades praktiliselt tegutsema. Ühe intervjuueritud õppejõu väitel oli see ka algselt kogu õppekava üldine idee.

Õppekavas on rõhutatud politseiametniku ennastkehtestava käitumise õpetamist, millega tagatakse politseiametniku autoriteetsus. Seda võib seostada More ja Miller (2014, p. 266) nägemusega politseitöös vajalikest oskustest ja omadustest, kes rõhutasid politseiametniku otsustavuse ja otsustusvõime tähtsust. Samas ei ole õppekavas eraldi välja toodud isikupõhiste kompetentside nagu enesejuhtimine ja stressiga toimetulek.

Seoses kogukonnakeskse politseitöö rakendamisega on Alpert *et al.* (2014, p. 39) rõhutanud suhtlemis- ja probleemilahendamisoskuse vajalikkust politseiametnike jaoks. Scott (2013, p. 305) väitel peavad olema võimelised analüüsi põhjal leidma probleemile põhjuseid, kaaluma alternatiivseid lahendusvariante ja langetama selle põhjal otsuseid, mis eeldavad politseiametnike mõtlemise paindlikkust ja loovat lähenemist probleemidele. Õppeprogrammide ei ole aga nimetatud teemasid kahjuks eraldi seisvalt välja toodud, mille põhjal võib arvata, et nimetatud oskuste arendamist ei peeta kahjuks väga oluliseks. Ka täienduskoolitusel osalenutega tehtud intervjuud näitasid, et kogukonnakeskse politseitöö temaatikat käsitleti 2012–2014 aastal koolituses vähe, probleemikeskset politseitööd ei puudutatud üldse. 2015. aastal toimunud koolituse puhul on olukord paranenud nii kogukonnakeskse kui probleemikeskse politseitöö õpetamise juures. Samuti õpetati koolituse käigus probleemilahendamisoskust, kuid kahjuks osadel juhtudel seisnes see pigem probleemidele etteantud lahenduste rakendamises, mitte paindlikus iseseisvas lahenduste otsimises.

Kui võrrelda uut ja vana õppekava, siis võib olulisemate muudatustena tuua välja, et vähendatud on süütegude menetlemisega seotud õppemahtu, samuti on vähendatud eetika, erinevate kultuuride ja tavade õpetamisele kulutatavat tundide arvu, vähendatud on ka piirivalve töö temaatikale pühendatavat õppemahtu. Selle asemel on aga suurendatud haldus- ja järelvalvemenetluse õpetamiseks kulutatavat tundide arvu. Vähenenud on ka koolituse maht tervikuna. Võib väita, et õppekavas käsitletav teemadering on mõnevõrra kitsenenud, mida võib pidada arvestades õppekava piiratud mahtu mõistlikuks. Nagu selgus täienduskoolituse läbinutega tehtud intervjuudest, siis ka nemad toetasid õpetatavate teemade arvu vähendamist.

Intervjuude tulemuste põhjal võib väita, et koolitusprogrammis olevaid õppeaineid peeti heaks või rahuldavaks. Väga kõrget rahulolu koolitus intervjuueeritavates ei tekitanud, kuid ei olnud ka eriti suuri probleeme, mis oleksid tekitanud tugevat pahameelt või pettumust. Koolituse positiivse momendina võib välja tuua selle praktilise poole. Mitmed ained olid huvitavalt edasi antud. Samas on õppejõudude tase kõikuv, osa nendest annab oma aineid edasi igavalt ja kuivalt ning praktikakaugelt, mida intervjuueeritavad seostasid osade õppejõudude praktilise politseitööga kokkupuudete vähesusega. Selle põhjal võib arvata, et täienduskoolituse tulemusi oleks võimalik tõsta ilmselt ka osasid õppejõudusid välja vahetades. Valida tuleksid õppejõud, kes suudaksid piiratud ajalise mahu juures kõige paremini õpiväljundeid saavutada, sealjuures õpetada praktilisi oskuseid ja kelle poolt kasutatav õppemethodika. Lahenduseks võib olla ka õppejõududele koolituse korraldamine, milles õpetatakse neid paremini saavutama õpiväljundeid piiratud kontakttundide arvu juures.

Positiivseks võib pidada, et koolitusel osalenud andsid kõrgemaid hinnanguid mahu poolest suurematele õppeainetele, mille raames käsitleti politseitaktikat ja sunni rakendamist, relvade ja erivahendite kasutamist ning kriminalistigatehnikat. Seega võib väita, et suuremas osas on õppeprogramm õppurite ootustele vastav ning probleeme ja rahulolematust on rohkem kõrvalisemate teemade õpetamisega. Nende puhul võib probleemiks olla koolituse vähene maht. Osade õppeainete maht tundides on väiksem, mis muudab õppeprogrammi tihedamaks ning see pakub vähem võimalusi rakendada täiskasvanuharidusele kohaseid õppemethodeid. Sellisele seisukohale viitavad intervjuude tulemused, mille kohaselt anti negatiivsemaid hinnanguid väiksema tundide arvuga õppeainete kohta.

Osades õppeainetes jääb tundide maht nii väikseks, et praktilisteks tegevusteks jääb väga vähe aega ja ning õppejõud kontakttundide väikese mahu tõttu raskustes aine õpetamisel. Samuti ei kujune väikese tundide arvu tõttu õppijatel ka kuigi head ülevaadet aine teoreetilistest alustest. Seetõttu võiks kaaluda mõnede õppeainete õppeprogrammist välja jätmist. Samuti võiks osa koolitusel käsitletavaid teemasid olla jäetud koolitusel osalejatele omandamiseks iseseisva töö käigus, et kontakttunde saaks võimalikult palju kasutada praktilisteks tegevusteks.

Koolitusprogrammi koostamisel on probleemiks, et selles õpib erinevate eelteadmiste ja erineva töö spetsiifikaga politseiametnikud. Arvestades koolituse väikest mahtu on väga

keeruline arvestada nende vajadustega ning tekkib olukord, kus niigi väikest kontakttundide arvu kulutatakse osade õppijate jaoks mitte kõige olulisematele teemadele. Probleemi oleks võimalik lahendada, kui teha õppeprogrammist mitu versiooni või lisada õppeprogrammi valikaineid, mis võimaldaks õppijate vajadustega rohkem arvestada.

Palmiotto (2011, p. 16) järgi on täiskasvanuhariduses oluline ära kasutada õppijaid kui teadmiste allikaid, võimaldades koolitustel osalejatel oma seisukohti jagada. Intervjuude tulemused näitasid, et koolitusel seda võimalust palju ei rakendata. Ühe põhjusena võib välja tuua koolituse piiratud ajalise mahu. Siiski on 2015. a õppekava rakendamisel olukord selles osas paranenud.

Henschke (2010, p. 10) väitel on täiskasvanuhariduses oluline lähtuda õppijakesksest metoodikast, mis soodustab diskussiooni ja ühist tegutsemist, näiteks paaris- ja rühmatööd. Võib pidada positiivseks, et koolitusel osalenute arvates rakendati rühmatööd piisavalt.

Täiskasvanuhariduse põhimõtete kohaselt peab koolitusprogramm arvestama õppija vajaduste, huvide ja soovidega. Samas tuleb arvestada ka politseisüsteemi poolsete vajadustega. (Birzer, 2003, lk 36) Intervjuude põhjal selgus, et õppijate huvidega arvestati vähesel määral ja arvestamine sõltub pigem sellest, kui palju iga õppija huvid koolitusel pakutavaga kokku langevad. Õppijate huvide ja soovidega arvestamist takistab piiratud ajaline maht. Arvestades, et tegemist on baaskoolitusega, kus on vajalik anda miinimumtasemel teadmised paljudes valdkondades, on loogiline et ei jää täiendavat aega õppijate huvide ja soovidega seotud lisateemade käsitlemiseks

Seega võib väita, et ei 2011–2014 kehtinud ega ka 2015. aastal kinnitatud mittepoliitilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õppeprogrammis ei ole tähelepanu pööratud mitmetele tänapäevases politseitöös vajalike oskuste arendamisele. Nende hulgas võib nimetada probleemilahendamist, kriitilist ja paindlikku mõtlemist ning loovat lähenemist probleemidele. Arvestades seda, et õppeprogrammi maht on piiratud, siis on selliste oskuste õpetamine keeruline. Nagu väidab Chappel (2008, p. 39) ei saa vajadusest õpetada uusi oskuseid, jätta õppeprogrammist välja jätta poliitseitöös vajalikke põhioskuseid nagu näiteks turvataktika, tulirelvade kasutamine ja isikute kinnipidamine. Seetõttu jääb kolm valikut - kas suurendada õppeprogrammi mahtu, jätta osa nn uusi teemasid välja või vähendada mõnede traditsiooniliste teemade käsitlemist. Koolitusel osalenute intervjuudes

soovitati samuti osade teemade, mida koolitus maht ei võimalda põhjalikumalt käsitleda, välja jätmist. Konkreetse näitena mainiti sealjuures politseikoostöö valdkonda.

Intervjuudes avaldati ka arvamust, et koolitusel tuleks rohkem arvestada koolituse sihtgrupi ja nende reaalsete tööülesannetega. Koolitusel osalejad ei hakka paljusid õpetatavaid oskuseid realselt kasutama (eriti need, kes teevad kontoritööd ja ei hakka tegema välitöid), mistõttu on annab koolitus neile vaid pigem üldist ettekujutust politseitööst. Selle asemel võiks intervjuueeritavate arvates õpetada suuremas mahu teemasid, mida neil realses töös rohkem vaja läheb, näiteks politsei ja piirivalve andmebaasid.

Veel võib töö tulemusena välja tuua, et täiskasvanuhariduse põhimõte rakendamine on koolituse juures vaid osaline. See peegeldub õppijate kogemuse väheses ära kasutamises ning õppijate huvide väheses arvestamises. Ka õppematerjali liiga teoreetiliselt, praktikaga vähe seostades ja ebahuvitavalt esitamist võib pidada täiskasvanuhariduse põhimõtetega vastuolus olevaks.

Täiskasvanuhariduse põhimõtete järgimine ei ole üksnes teoreetikute soovitus. Varasemad uuringud on näidanud, et politseiametnikud väärtustavad stimuleerivaid ja kvaliteetseid õppemeetodeid, õppe praktilist sisu koos rakendusvõimalustega realses elus, kursusel osalejate vahelist suhtlust, võimalust isiklike kontakte luua ja kursuse läbiviimise organiseeritust (Olivia, Compton 2010, p. 331) Kahjuks mitmeid nimetatud põhimõtteid ei ole Eesti mittepolitseilise haridusega politseiametnike erialases koolituse piisaval määral järgitud.

Töös läbiviidud analüüsi põhjal esitab autor järgmised ettepanekud:

- Määratleda täpsemalt õppekava eesmärk ja õpiväljundid;
- Suurendada koolituse osas koostööd Politsei- ja Piirivalveameti ja Sisekaitseakadeemia vahel, et Politsei- ja Piirivalveamet määratleks täpsemalt koolituse eesmärgid ja õpiväljundid. Sisekaitseakadeemia peab Politsei- ja Piirivalveametiline andma tagasisidet nimetatud õpiväljundite saavutamise võimalikkuses suhtes etteantud õppetundide mahu juures;
- Suurendada õppeainete vahelist integreeritust, kaaluda võimalusi õppeainete koondamiseks moodulitesse;

- Kaaluda võimalust töötada välja õppekavast erinevad versioonid erineva vajadusega õpilastele või lisada õppekavasse vabaaineid;
- Kaaluda õppeprogrammi mahu suurendamist või kui see ei ole võimalik, siis vähendada koolitusega käsitletavate teemade ringi;
- Üldisemad ja teoreetilisemad õppeained võiksid olla lahendatud rohkem iseseisva töö vormis ning kontakttunde tuleks võimalikult palju kasutada praktilise õppe jaoks;
- Käsitleda õppeprogrammis rohkem kogukonnakeskse ja probleemikeskse politseitöö temaatikat;
- Töötada välja tagasisidesüsteem koolitusel õpetavate õppejõudude kohta, mis võimaldab anda hinnanguid õppejõude sobivusele nimetatud koolituse jaoks;
- Kaaluda osade õppejõudude, kellega rahulolu on täiendkoolitusel osalejatel madal, väljavahetamist;
- Selgitada õppejõududele põhjalikumalt mittepolitseilise haridusega politseiametnike täienduskoolituse eesmärgi;
- Vajadusel viia läbi õppejõududele koolitus sobivatest õppemethodikatest väikese kontakttundide arvuga ainekursuste õpetamisel;
- Õppemethodikas leida rohkem võimalusi õppijate seniste teadmiste ja kogemuste ärakasutamiseks;
- Rühmatööde rakendamisel pöörata rohkem tähelepanu sellele, et kõik õppijad oleksid rühmatöösse kaasatud.

Ettepanekud on esitatud heas usus, et neid võetakse nii Politsei- ja Piirivalveameti kui Sisekaitseakadeemia poolt arvesse uue mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õppeprogrammi koostamisel. Intervjueeritud täienduskoolitusel osalejad on väljendanud valmisolekut uue õppeprogrammi koostamisel täpsustatud sisendit andma ning tegema igakülgset koostööd mõlemapoolse õppeprogrammi koostajaga.

KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöös analüüsiti mittepoliitilise kõrgharidusega ametnike täiendusõppe õppeprogrammi vastavust teenistuslike vajadustega. Töö eesmärgiks oli analüüsida mittepoliitilise kõrgharidusega ametnike täiendusõppe õppeprogrammi vastavust teenistuslike vajadustega. Töö eesmärk sai täidetud mittepoliitilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolitusel osalenud poliitiametnike ja õppejõududega läbiviidud intervjuude kaudu ning dokumendianalüüsi, mis seisnes õppeprogrammide analüüsi kaudu.

Töö tulemusena selgus, et suuremas osas vastab täiendusõppe programm töö teoreetilises osas väljatoodud nõuetele poliitiametnike oskustele ja baaskoolitusele. Samuti vastab täiendusõppe programm peamistele Poliitsei- ja Piirivalveameti põhimääruses väljatoodud Poliitsei- ja Piirivalveameti ülesannetele.

Täiendusõppe programm vastab teenistuslikele vajadustele selles mõttes, et kõige suuremas mahus õpetatakse koolitusel igapäevase poliititööga kõige tihedamalt seotud oskuseid: õpetatakse poliititöö taktikat, tegutsemist sündmustkohal ning relvade ja erivahendite kasutamist. Samuti on positiivne, nimetatud õppeainete osas on õppijate rahulolu kõrge ja ka täienduskoolitusel õpetanud õppejõud peavad neid valdkondasid koolituse tugevamaks küljeks.

Samas on õppeprogrammi enamus õpiväljunditest suunatud teoreetiliste teadmiste mitte praktiliste oskuste arendamisele. Kuna õppekava üldiseks ideeks on anda koolitusel osalejatele laiapõhjaline ülevaade poliititöö erinevatest valdkondadest, siis arvestades koolituse väikest mahtu on selline olukord paratamatu. Arvestades koolitusel õppinute rahulolematust liiga teooriakeskse käsitlusega ning õppejõudude poolt avaldatud arvamust, et oleks vaja paika panna, mida koolitusega taotletakse, on vajalik vaadata koolituse eesmärgid üle. Siinkohal peaksid Poliitsei- ja Piirivalve amet koolituse tellijana ja Sisekaitseakadeemia koolituse pakkujana omavahel sisukamat koostööd tegema.

Lisaks on koolituse tase ebahühtlane, mitmed õppeained on õppijate hinnangul liiga teoreetilised ja praktiliste poliititöö vajadustega vaid kaudselt seotud. Arvestades täienduskoolituse piiratud mahtu peavad õppijad selliste ainete kuulumist koolitusprogrammi küsitavaks. Koolitusprogrammile võib ette heita ka seda, et õppeprogrammis ei ole välja toodud isikupõhiste kompetentside, näiteks enesejuhtimise ja stressiga toimetuleku õpetamist.

Kahjuks ei õpetata koolitusel kuigi palju kogukonnakeskse politseitöö temaatikaga seonduvat ning ka probleemikeskset politseitööd käsitletakse vähe. Samuti on väheldane kogukonnapõhise politseitöö jaoks oluliste oskuste, näiteks suhtlemis- ja probleemilahendamisoskused, õpetamine. Siiski tuleb märkida positiivseid arenguid, sest 2015. a täienduskoolitusel osalenute vastuste põhjal võib järeldada, et nimetatud teemasid on hakatud koolitusel varasemaga võrreldes rohkem käsitlema.

Õppeprogrammile võib ette heita ka seda, et käsitletavate teemadering on seal olnud väga lai, mistõttu osasid valdkondi on õpetatud kiirustades. See raskendab õppijatel teadmiste omandamist, takistab aktiivõppe ja täiskasvanuhariduse põhimõtete järeldamist. Õnneks on 2015. a kehtestatud uues õppeprogrammis õppeainete arvu vähendatud ja jäetud kõrvale osa teemasid, mida varasemalt käsitleti väikses mahus. Siiski on ka 2015. a õppeprogrammi puhul kontakttundide väike maht oluliseks probleemiks nii õppijate kui õppejõudude arvates.

Koolitusel osalenud olid üldjoontes pakutava õppega rahul, kuigi nende väga kõrgeid hinnanguid õppeainetele nad ei andnud. Samas ei väljendatud intervjuus ka suurt rahulolematust. Positiivsena võib välja tuua, et kõrgemalt hinnati õppeaineid, mis olid suurema mahuga, rohkem otsese politseitööga seotud ja praktilisemate õppevormidega. Seega võib väita, et suuremas osas on õppeprogramm õppurite ootustele vastav ning probleeme ja rahulolematust on rohkem kõrvalisemate teemade õpetamisega.

Täienduskoolitusega seotud probleemid tulenevad osalt õppejõududest. Osas õppejõudusid on enesekesksed ega ei arvesta piisavalt õppijate huvidega. Samuti ilmselt osa õppejõududest omab vähe kontakte praktilise politseitööga, mistõttu nad õpetavad oma aineid liiga teooriakeskselt. Probleemiks võib olla ka õppejõudude suutmatust täita õpiväljundeid piiratud kontakttundide arvuga.

Täiskasvanuhariduse põhimõtteid järgitakse koolituses osaliselt. Positiivseks võib pidada, et koolitustes kasutatakse rühmatööd, samas on probleemiks, et vähesel määral tuginetakse osalejate kogemustele ja teadmistele ning vähe arvestatakse õppijate huvide ja soovidega. Võib muidugi aru saada, et täiskasvanuhariduse põhimõtete rakendamist takistab koolituse väike maht ning vajadus anda miinimumteadmisi teemades, mida peetakse politseis töötamiseks hädavajalikuks. Samas ka õppematerjali liiga teoreetiliselt, praktikaga vähe seostades ja ebahuvitavalt esitamist võib pidada täiskasvanuhariduse põhimõtetega

vastuolus olevaks ning selles osas on kindlasti võimalik muudatusi teha. Ka koolitusel osalenute arvamused näitasid, et õppejõudude tase on mitmekesine. Osa nendest suudab oma ainet huvitavalt ja praktiliselt edasi anda, kuid teise jällegi teevad seda liiga kuivalt, teoreetiliselt ja kiirustades, mistõttu õppijatel on raske õpitavat jälgida.

Siiski tuleks mõelda ka selle peale, kas kõik praegu õppeprogrammis olevad teemad sellises mahus on põhjendatud. Intervjuudes avaldati arvamust, et koolitusel tuleks rohkem arvestada koolituse sihtgrupi ja nende reaalse tööülesannetega. Koolitusel osalejad ei hakka paljusid õpetatavaid oskuseid realselt kasutama, mis tekitab õppijates küsitavusi nende õpetamise kohta. Õppeprogrammi võiks luua rohkem paindlikkust, tuues sisse kas vabaained või töötades õppeprogrammist välja erinevad versioonid erineva taustateadmiste ja vajadustega õppijatele.

Töö tulemuste põhjal töötati välja ettepanekud mittepolitseilise kõrgharidusega ametnike täienduskoolituse õppeprogrammi arendamiseks. Nende kohaselt oleks vajalik määratleda täpsemalt õppeprogrammi eesmärk ja õpiväljundid, milles osas peaksid Politsei- ja Piirivalveameti ja Sisekaitseakadeemia rohkem koostööd tegema. Tuleks suurendada õppeprogrammi integreeritust ja leida võimalusi õppeprogrammi paindlikkuse suurendamiseks, näiteks vabaainete kaudu. Tuleks suurendada praktilise õppe osatähtsust õppeprogrammis, millele tuleks kulutada rohkem kontakttunde. Üldisemad ja teoreetilisemad õppeained võiksid olla lahendatud rohkem iseseisva töö vormis. Õppeprogrammis on vajalik käsitleda rohkem kogukonnakeskse ja probleemikeskse politseitöö temaatikat. Politsei ja piirivalvekolledž on välja töötanud tagasisidesüsteemi, mida tuleks õppeprogrammi väljatöötamisel igati arvestada. Koolitusel õpetavate õppejõudude kohta ja tagasiside põhjal kaaluda osade õppejõudude asendamist. Samuti võiks õppejõududele pakkuda õppemethodilist koolitust ja selgitada neile põhjalikumalt õppeprogrammi eesmärke. Õppemethodikas on vajalik leida rohkem võimalusi õppijate seniste teadmiste ja kogemuste ära kasutamiseks ning rühmatööde juures pöörata rohkem tähelepanu sellele, et kõik õppijad oleksid rühmatöösse kaasatud.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Alpert, G. P., Dunham, R. G. & Strohshine, M. S. 2014. *Policing: Continuity and Change*. Long Grove: Waveland Press.

Baker, T. E. 2011. *Effective Police Leadership: Moving Beyond Management*. Flushing: Looseleaf Publications-

Brodgen, M. & Nihar, P. 2013. *Community Policing*. Oxon: Routledge.

Brookfield, S. P. 2003. Adult education learning model. Rmt: *Encyclopedia of Distributed Learning*, Thousand Oakes: SAGE Publications, pp. 22-25.

Bullock, K., Erol, R. & Tilley, N. 2013. Problem-oriented Policing and Partnerships. Cullonton: Willan Publihsing.

Bumbak, A. N. 2010. *Dynamic Police Training*. Boca Raton: CRC Press.

Chappell, A. T. 2008. Police academy training: Comparing across curricula. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 31(1), pp. 36-56.

Choudary, R. 2009. *Policing: Reinvention Strategies in a Marketing Framework*. New Delfi: SAGE Publications.

D'Andrea, V.-M. 2007 Improving teaching and learning in higher education: can learning theory add value to quality reviews. Rmt: *Quality Assurance in Higher Education: Trends in Regulation, Translation and Transformation*. Dordrecht: Springer, pp. 208-224.

Haarr, R. N. 2001. The making of a community policing officer: The impact of basic training and occupational socialization on police recruits. *Police Quarterly*, 4(4), pp. 402-433.

Haaristo, H.-S., Kirss, L., Mägi, E., Rell, M. & Rozeik, H. 2015. *Siseturvalisuse hariduse mudeli analüüs*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus PRAXIS

Henschke, J. A. 2010. Beginnings of the History and Philosophy of Andragogy. Wang, Rmt: *Integrating Adult Learning and Technologies for Effective Education: Strategic Approaches: Strategic Approaches*. New York: IGI Global, pp. 1-30.

- Heslop, R. 2006. 'Doing a Maslow': Humanistic Education and Diversity in Police Training. *The Police Journal*, 79(4), pp. 331-342.
- Jarvis, P. 1998. *Täiskasvanuharidus ja pidevõpe: teooria ja praktika*. Tallinn: Eesti Täiskasvanute Koolitajate Assotsiatsioon.
- Jarvis, P. 2013. *Learning in Later Life: An Introduction for Educators and Carers*. New York: Routledge.
- Leberman, S., McDonald, L. & Doyle, S. 2006. *The Transfer of Learning: Participants' Perspectives of Adult Education and Training*. Aldershot: Gower Publishing.
- Kaasik, J. 2007. *Kogukonnakeskne politseitöö: ülevaade teoriast ja praktikast*. Tallinn: Printon
- Kiveste, R. 2013. *Politsei väljaõppe metoodika äkkrünnakute lahendamiseks*. Magistritöö: Sisekaitseakadeemia.
- Knowles, M. 1970. *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*. Englewood Cliffs: Cambridge Adult Education.
- Kratcoski, P. C. 2007 The challenges of police education and training in a global society. Rmt: *Police Education and Training in a Global Society*. Lanham: Lexington Books, pp. 3-22.
- Lum, C., Koper, C. S., & Telep, C. W. 2011. The evidence-based policing matrix. *Journal of Experimental Criminology*, 7(1), 3-26.
- McCoy, M. R. 2006. Teaching style and the application of adult learning principles by police instructors. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 29(1), 77-91.
- Miller, L., Hess, K. & Orthmann, C. (2013). *Community Policing: Partnerships for Problem Solving*. Clifton Park: Delmar.
- Mitchell, M., & Casey, J. 2007. *Police Leadership and Management*. Annandale: Federation Press.
- More, H. W. & Miller, L. S. 2014. *Effective Police Supervision*. Waltham: Elsevier.

Märja, T., Lõhmus, M., & Jõgi, L. 2003. *Andragoogika: raamat õppimiseks ja õpetamiseks*. Tallinn: Ilo.

Nixon, L. 2004. *Practical Application of Classroom Management Theories Into Strategies*. Lanham: University Press of America.

Oliva, J. R. & Compton, M. T. 2010. What do police officers value in the classroom? A qualitative study of the classroom social environment in law enforcement education. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 33(2), pp. 321-338.

Palmiotto, M. J., Birzer, M. L., & Prabha Unnithan, N. 2000. Training in community policing: A suggested curriculum. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 23(1), pp. 8-21.

Palmiotto, M. J. 2011. *Community Policing: A Police-Citizen Partnership*.

Poliitikauuringute Keskus PRAXIS 2015. *Siseturvalisuse hariduse mudeli analüüs*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.

Politsei- ja Piirivalveameti põhimäärus. (2014).

Politseiametniku ning Politsei- ja Piirivalveameti kõrgema ametniku kutsesobivusnõuded, nende kontrollimise tingimused ja kord. (2013).

Purik, O. (2013). *Tulirelvade alase täienduskoolituse kontseptsioon politseiametnikele*. Magistritöö; Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

*Reece, I., Walker, S. 2005. *Teaching, Training and Learning - A Practical Guide*. Dunfermline: Better Works.

Rogers, C. 2013. *Introduction to Police Work*. Devon: William Publishing.

Rutiku, S. 2007. Õppekavade kvaliteet ja rahvusvaheline võrreldavus. Rmt: E. Vengerfeldt. koost. *Väljundipõhiste õppekavade arendamine Eestis ja Euroopas*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 11-17.

- Scott, M. S. 2013. Problem oriented policing: elements, processes, implications Rmt: *Encyclopedia of Community Policing and Problem Solving*, Thousand Oaks: SAGE Publications, pp. 301-306.
- Sherman, L. W. 2013. The rise of evidence-based policing: Targeting, testing, and tracking. *Crime and Justice*, 42(1), 377-451.
- Shipton, B. 2009. Problem Based Learning: Does It Provide Appropriate Levels of Guidance and Flexibility for Use in Police Recruit Education?. *Journal of Learning Design*, 3(1), 57-67.
- Sisekaitseakadeemia. 2011. Mittepolitseilise haridusega politseiametnike erialase täiendusõppe õppeprogramm.
- Sisekaitseakadeemia. 2015. Mittepolitseilise haridusega politseiametnike erialase täiendusõppe õppeprogramm.
- Spahic, T. 2005. *Police training in Europe*. Holzkirchen: Felix-Verlag.
- Stone, C., & Travis, J. 2011. Toward a new professionalism in policing. *New Perspectives in Policing*, 3/2011, pp. 1-27.
- Suve, P. 2014. Kogukonnakeskse politsei roll politsei kujunemisel: arengud Eestis 1991-2013. *Acta Politica Estica*, 5/2014, lk 42-62.
- Tyler, T. R. 2011. Trust and legitimacy: Policing in the USA and Europe. *European Journal of Criminology*, 8(4), pp. 254-266.
- Täiskasvanute koolituse seadus. (2015).
- Uden, L. 2006. *Technology and Problem-based Learning*. Hershey: Idea Group.
- Van der Kooi, G. P., & Palmer, L. 2014. Problem-based Learning for Police Academy Students: Comparison of Those Receiving Such Instruction with Those in Traditional Programs. *Journal of Criminal Justice Education*, 25(2), pp. 175-195.
- Vodde, R. F. 2009. *Andragogical Instruction for Effective Police Training*. Amherst: Cambria Press.

White, M. D., & Escobar, G. 2008. Making good cops in the twenty-first century: Emerging issues for the effective recruitment, selection and training of police in the United States and abroad. *International Review of Law Computers & Technology*, 22(1-2), pp. 119-134.

LISAD

Lisa 1. Politseiametnike intervjuu küsimused

1. Millal läbisite mittepoliitilise haridusega politseiametnike täiendusõppe?
2. Millised on Teie arvates kõige olulisemad oskused politseitöös?
3. Kui palju käsitleti täienduskoolituses kogukonnakeskse politseitöö põhimõtteid? Kas see oli läbivalt lülitatud erinevate kursuse sisusse?
4. Kui palju käsitleti täienduskoolituses probleemikeskse politseitöö põhimõtteid? Kas see oli läbivalt lülitatud erinevate kursuse sisusse?
5. Kas ja millises ulatuses õpetati koolitusel probleemide lahendamise oskust. Tooge näiteid.
6. Millise hinnangu annaksite järgmiste teemade käsitlemisele täienduskoolituses. Mis võiks olla seal paremini või teisiti (vastata iga valdkonna kohta eraldi)?
Politsei tegevuse üldised põhimõtted
Haldusmenetlus
Isiku põhiõigused- ja vabadused
Politseitaktika ja sunni rakendamine
Relvade ja erivahendite kasutamine
Kriminalistika tehnika
Politsei infosüsteemid
Dokumentide kontrollimine ja isiku tuvastamine
Süütegude menetlemine
Politseitöö eetika
Siseriiklik ja rahvusvaheline politseikoostöö
7. Kas täienduskoolitusel oli teemasid, mida oleks pidanud kindlasti käsitlema, kuid ei käsitletud?
8. Kas täienduskoolituse oli teemasid, mille õpetamine ei olnud Teie arvates õigustatud?
9. Millistest oskustest tunnete, et jäi täienduskoolituse läbimise järel praktilises politseitöös vajaka?
10. Kuidas iseloomustaksite koolitusel kasutatud õppemetoodikat ja selle sobivust?
11. Mis olid Teie arvates peamised probleemid õppemetoodika juures?
12. Kuivõrd tugineti õppeprotsessi osalejate varaemale kogemusele, näiteks paluti osalejatel jagada oma varasemaid kogemusi ja teadmisi teistele õppijatele?
13. Kas ja millises ulatuses kasutati koolituses rühmatööd?

14. Kas ja millises ulatuses arvestati koolitusel õppijate huvide ja soovidega?
15. Milline oli Teie arvates täienduskoolituse kõige tugevam külg?
16. Milline oli Teie arvates täienduskoolituse kõige nõrgem külg?
17. Kokkuvõtvalt, kas ja mida peaks koolituse juures tulevikus muutma?

Lisa 2. Õppejõudude intervjuu küsimused

1. Millise ajavahemiku vältel olete KHR-i õppegruppe õpetanud (aasta täpsusega)
2. Milliseid valdkonnaaineid õpetasite ?
3. Palun kirjeldage protsessi, kuidas toimus KHR õppekava koostamine (PPA poolt sisendi saamisest kuni õppekava kinnitamiseni)
4. Kuidas hindate õppekava koostamisel koostööd PPAGA, kas õigeaegne info liikumine õppekava koostamiseks oli tagatud? Kui, siis milliseid takistusi esines?
5. Kas teie hinnangul on kõik vajalikud valdkondlikud teemad kaetud? Millised teemad võiksid olla lisaks või suuremas mahus käsitletud?
6. Tooge palun paar näidet, kuidas korraldasite teoreetilise osa kinnistamise praktikas ?
7. Mis on Teie arvates õppekava tänane nõrgim külge, millele eriti on vaja tähelepanu pöörata uue õppekava koostamisel?
8. Mis on Teie arvates õppekava tänane tugevaim külge, mis peaks jääma kindlasti samaks ka uues KHR õppekavas?
9. Milline on olnud intervjuueeritava panus KHR õppekava väljatöötamisel?